

The Place of Lacan's Great Other and How the Subject is Formed in Beckett's *Texts for Nothing*

Ebrahim Kanaani^{1✉} | Akram Safikhani²

¹. Corresponding Author, Assistant Professor of Persian Language and Literature Department, Kosar University of Bojnord, Bojnord, Iran. E-mail: ebrahimkanani@kub.ac.ir.

². MA Student of Narrative Literature, Kosar University of Bojnord, Bojnord, Iran. E-mail: ak.safikhani@gmail.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received 28 January 2022

Received in revised 16

February 2022

Accepted 8 March 2022

Published online 20 November
2022

Progressive research tries to apply the theory of the French thinker and psychoanalyst Jacques Lacan to the formation of the subject in the great other according to the work *Texts for nothing* written by Samuel Beckett. Lacan's subject is dashed, fragmented, and the subject of absence, which does not conform to a unified identity. The main question of the present article is to explain the inability of the subject to find the totality integrity of her identity. The main purpose of this article is to examine how the subject is formed in the great other and to explain how the language of the other penetrates into the I. For this reason, we first introduced key concepts such as: the unconscious, the other, the subject of expression and the expressive; Then we analyzed the text by descriptive-analytical method and by sample sampling. The findings show that the great other is present as a language and, by acting, causes the division of the subject, which manifests itself in conscious and unconscious propositions; Also, the "great other" dominates the subject with a chain of linguistic signs that deprive her of the power of speech, and this leads to the narrator of this work appearing in the form of a fragmented narrator and paralyzed, producing an incoherent narrative. In fact, this study can explain the ways in which the subject is represented in relation to the other and how to deal with the category of identity in the text in question.

Keywords:

the formation of the subject, the underlined subject, the great other, texts for nothing, Beckett, Lacan

Cite this article: Kanaani, Ebrahim; Safikhani, Akram. (2022). The Place of Lacan's Great Other and How the Subject is Formed in Beckett's *Texts for Nothing*. *Journal of Philosophical Investigations*, 16(40), 613-632. DOI: <http://doi.org/10.22034/jpiut.2022.50113.3115>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22034/jpiut.2022.50113.3115>

Publisher: University of Tabriz.

Extended Abstract

Introduction

The new and ideological view of the great French philosopher and thinker Jacques Lacan on the subconscious and language led to the development of classical psychoanalysis. Although Freud prioritizes the unconscious over language, Lacan's theory is based on the fact that language constructs the unconscious. This remarkable development in psychoanalysis was not only a breakthrough for the field, but also led to the influence of his views in a variety of artistic and literary critiques. Lacan believed that we were dealing with two subjects: the subject of the enunciation; the one who is expressed and the subject of the enunciating; the one who expresses. The Other Great is present in the discourse and by playing a role, it changes the interactive situation between the two subjects of enunciation and enunciating. In the present study, one of Samuel Beckett's complex works, entitled *Texts for Nothing*, is examined and explained using Lacan theory and in a descriptive-analytical manner. The main purpose of the present article is to examine how the subject is formed in the "The Other Great" and to explain how to create a gap in the subject and to penetrate the language of the "other" in the "I". In fact, based on this study, we can explain the ways in which the subject is represented in relation to the other and how to deal with the category of identity in the text in question.

Background of Study

Discussions about the subject have a depth to the depth of human thought history. In philosophy, too, the course of the transformation of the subject can be traced to the transformation from rationalism to empiricism and from empiricism to idealism, and ultimately this transformation in thoughtful ideas like Foucault leads to the subjugation of the subject and subjectivization. The history of research on the Lacanian subject can be classified as follows: In "Critique of Winter Poetry from the Perspective of Lacan's Psychoanalytic Theory" (Payandeh, 2009), the concepts of imaginary field, symbolic field and psychological development of the subject are discussed and to what extent Lacanian concepts can be used in winter poetry. In "The Blind Owl in the Chain of Endless Signs of Symbolic Order" (Jalalahvand Alkami, 1396), the character of the Blind Owl is analyzed and fails to find identity in the symbolic matter. In "From Avoidance to Facing Stunning and the Real: A Lacanian Reading of Beckett's Film" (Chavoshian and Sakhanvar, 2018), while analyzing Beckett's only film using concepts such as staring and eyes, this issue is addressed. How the illusion of staring is manifested in three forms: the missing object, the alternative object, and the sense of belonging and alienation. Research "Reflections on the subject of Jacques Lacan in the context of metamorphic language or language evolution?" (NejadMohammad, 2018), according to the components of structuralism, linguistics and psychoanalysis shows Lacan's view of language, meaning and speech in the chain of signs, meanings and signs and deals with the impact of the role of philosophy in Lacan thought. Accordingly, in the present study, the confusion and disintegration of the narrator in another large ventricle and the endless rotation of the subject, between the subject

of the proposition and the subject of expression in the narration of Texts for Nothing have been considered for no reason. In addition, not only from this perspective, but also from any study on Texts for Nothing. Therefore, in the present study, this issue has been selected for review.

Methodology

The subject of expression and proposition, in the process formed by the play of signals and the confusion of signs, are placed in an interactive and confrontational relationship with each other and appear in the text. Signs in such a structure constantly refer to other signals, and we encounter a chain of implications. Beckett's subject is formed and constructed in the process in question in such a process, and then breaks down. As a result, we encounter a scratched subject. In the present study, by applying Lacan theory and explaining the type of interactive and confrontational relationship between the subject of expression and proposition, an attempt has been made to explain the subject system of Texts for Nothing of Beckett and the way of structuring subjects in this work from this perspective and how subjects face each other and the process of identifying and disintegrating subjects.

Discussion and Conclusion

In the present study, with a Lacanian approach, we dealt with texts for nothing. We have tried to explain the role and influence of the "great other" as "language" in breaking the subject discourse based on texts for nothing. The stages of the subject's course are subject to the distortion of symbolic order; But Beckett's subject is split as long as he follows this path. Beckett's subject seeks to master his plurality in the struggle to break the multiple meanings, but the "great other" from whom "language" comes subjugates the subject and does not allow him to be present, and the signs constantly take his place. In this case, we are dealing with a faulty subject who has been defeated by speech and "language". Here the "other" in the position of the sound object encloses the subject, and the subject is subject to absence. Finally, the "great other" takes control of the subject in a linguistic process, and the other, manifested in the form of a sound object, takes over the whole life of the reference subject. Although Lacan's subject is underlined and the subject of expression and expression are not allowed to appear as conscious and unconscious speech, in texts for nothing, Beckett's subject proved that the boundary between sound and the subject itself is blurred. Also, the subject is not fluent in language in both "expression" and "proposition", but at the same time, it is not possible to get rid of "language" and in the end, everything is sound and the subject is only a carrier. It is "language".

جایگاه دیگری بزرگ لکان و چگونگی شکل‌گیری سوژه در متن‌هایی برای هیچ اثر بکت

ابراهیم کنعانی^۱ | اکرم صفی‌خانی^۲

۱. نویسنده مسئول، استادیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه کوثر بجنورد، بجنورد، ایران. رایانامه: ebrahimkanani@kub.ac.ir

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد ادبیات روایی، دانشگاه کوثر بجنورد، بجنورد، ایران. ak.safikhani@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

پژوهش پیش‌روی می‌کوشد با کاربست نظریهٔ ژک لکان متفکر و روانکاو فرانسوی، به نحوهٔ شکل‌گیری سوژه در «دیگری بزرگ» با توجه به اثر متن‌هایی برای هیچ نوشتهٔ ساموئل بکت پردازد. سوژه مد نظر لکان، خط‌خورده، چندپاره، منقسم و به‌مثابهٔ سوژهٔ فقدان است که به هویت یکپارچه و ثابت تن نمی‌دهد. برپایهٔ این، پرسش اصلی نوشتار حاضر تبیین ناتوانی سوژه در پیدا کردن کلیت و تمامیت هویت خود می‌باشد. هدف اصلی این مقاله، بررسی نحوهٔ شکل‌گیری سوژه در «دیگری بزرگ» و تبیین چگونگی رخنه‌کردن زبان «دیگری» در «من» است. بدین جهت ابتدا مفاهیم کلیدی از قبیل: ناخودآگاه، دیگری، سوژهٔ بیان و بیانگر را ارائه دادیم؛ سپس با روش توصیفی-تحلیلی و با نمونه‌کاوی، متن را تحلیل و بررسی کردیم. یافته‌های مطالعهٔ حاضر در متن‌هایی برای هیچ نشان می‌دهد که «دیگری بزرگ» به‌منزلهٔ «زبان» در گفتمان حضور می‌یابد و با نقش‌آفرینی، سبب تغییر وضعیت و انقسام سوژه می‌شود که این انشقاق و دوپارگی، خود را در گزاره‌هایی خودآگاه و ناخودآگاه آشکار می‌سازد؛ همچنین «دیگری بزرگ» با زنجیره‌ای از دال‌های زبانی بر سوژه چیره می‌شود که اختیار و ارادهٔ سخن را از او گرفته و همین امر منجر می‌شود به اینکه راوی اثر مذکور به شکل راوی روان‌گسیخته، هذیانی و زبان‌پریش در متن ظاهر شود و روایتی فاقد انسجام را تولید کند. درواقع، با این بررسی می‌توان شیوه‌های بازنمایی سوژه در ارتباط با دیگری و چگونگی مواجهه‌شدن با مقولهٔ هویت را در متن مورد بحث تبیین کرد.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۰۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۱/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۸/۲۹

کلیدواژه‌ها:

شکل‌گیری سوژه، سوژه خط‌خورده، دیگری بزرگ، متن‌هایی برای هیچ، بکت، لکان.

استناد: کنعانی، ابراهیم؛ صفی‌خانی، اکرم. (۱۴۰۱). جایگاه دیگری بزرگ لکان و چگونگی شکل‌گیری سوژه در متن‌هایی برای هیچ اثر بکت، پژوهش‌های فلسفی، ۱۶(۴۰):

DOI: <http://doi.org/10.22034/jpiut.2022.50113.3115> ۶۱۳-۶۳۲

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه تبریز.

مقدمه

خوانش لکان^۱ از سوژه برآیند تلفیق چند رویکرد مهم در تاریخ اندیشه است. او از طرفی در رویکردی ساختارگرا، ساختار نمادین را در شکل‌گیری سوژه مؤثر می‌داند. از طرف دیگر با رویکردی نزدیک به پساساختارگرایان، بر سوژه فقدان تأکید دارد که از حضوری چندپاره و کنترل‌ناپذیر برخوردار است. پدیدارشناسی نیز با معرفی سوژه بدن‌مند و روانکاوی فروید با تأکید بر برتری میل و ناخودآگاه سهم زیادی در شکل‌گیری اندیشه لکان در باب سوژه داشته‌اند. این امر از تأثیر، گستره و عمق اندیشه‌های لکان حکایت دارد. مفهوم سوژه انسانی از مهم‌ترین و محوری‌ترین موضوعات فلسفه مدرن است؛ به گونه‌ای که بسیاری از مفسران، ظهور مفهوم سوژکتیویته انسانی را به فلسفه مدرن و به‌طور خاص به اندیشه‌های دکارت و کانت متعلق می‌دانند (کریمی و شهرآیینی، ۱۳۹۹: ۲۰). دکارت، فلسفه خویش را از نقطه انکار و شک آغاز می‌کند که به آن شک دکارتی گفته می‌شود؛ یعنی بر همه‌چیز خط بطلان می‌کشد و درخصوص خود و هرآنچه در اطراف خویش است به دیده شک می‌نگرد تا به مرکزی می‌رسد که شک نمی‌تواند در آن رخنه کند و آن مرکز، «وجود شک‌کننده» است؛ یعنی در اینکه دارم «شک می‌کنم»، نمی‌توانم شک کنم. براساس این تعریف، هر «شکی» نیازمند یک «شک‌کننده» است؛ اینجاست که دکارت از «تفکر»، «وجود» را استنتاج می‌کند و اساس فلسفه خویش را بر «من می‌اندیشم پس هستم» قرار می‌دهد (دکارت، ۱۹۶۸: ۹۱). اما لکان این شاکله را فرو می‌پاشد و آن را این‌گونه بازنویسی می‌کند: «هر جا که من بازیچه افکارم می‌باشم، دیگر نیستم؛ هرگاه که فکر نمی‌کنم در حال اندیشیدن باشم، آن‌گاه به آنچه هستم می‌اندیشم» (لکان، ۲۰۰۶: ۴۳۰). درواقع، لکان به این نکته تأکید می‌کند که سوژه وی از قطعیت خودآگاهی – من می‌اندیشم پس هستم – برخوردار نیست و از این منظر با سوژه اندیشنده دکارتی در تقابل است (کریمی و اصغری، ۱۴۰۰: ۱۴۰). این امر نشان می‌دهد سوژه حقیقی از نظر لکان، سوژه ناخودآگاه است و در نتیجه از هم گسیخته، چندپاره و مطابق باور او مبتنی بر فقدان است (لکان، ۱۹۷۷: ۲۶۳). همچنین لکان با نقد سنت انسان‌گرایی^۲، خوانشی فرار انسان‌گرایانه^۳ از سوژه ارائه می‌کند.

«بسیاری از مفسران لکان معتقدند که وی سوژه ذات‌گرا یعنی سوژه متعلق به سنت انسان‌گرایانه عصر جدید و سوژه دکارتی را به‌عنوان سوژه‌ای خودبنیاد و آگاه مورد چالش قرار می‌دهد. لکان در تقابل با ذات‌گرایی سوژه در سنت انسان‌گرایی عصر مدرن که حول مفاهیمی نظیر عقل، خودآگاهی و سوژه خودبنیاد شکل گرفته بود، به ترتیب موضوعاتی از قبیل میل، ناخودآگاه و سوژه فقدان را جایگزین می‌کند. از همین منظر وی طرح هویتی ثابت و دست‌نخورده در سوژه را توهّم و محال می‌داند» (کریمی و اصغری، ۱۴۰۰: ۱۳۹).

بنابراین، لکان با گذر از خوانش انسان‌گرایانه به سوژه خط‌خورده‌ای باورمند است که هویتی منسجم، خودبنیاد و مستقل ندارد. لکان در تقابل با فروید که بر مقدم بودن وجود ناخودآگاه بر «زبان» تأکید داشت، «زبان» را در شکل‌گیری ناخودآگاه و حتی سوژه بسیار مؤثر می‌داند. از نظر فروید ناخودآگاه آن بخشی از وجود است که ما توان دسترسی به آن را نداریم و به همین دلیل ماورای زبان است. اما برای لکان ناخودآگاه به‌عنوان یک ساختار زبانی ارائه می‌شود. او حتی از این فراتر می‌رود و ناخودآگاه را به‌عنوان گفتمان دیگری مطرح می‌کند. اما امکان دیگربودگی برای لکان به‌مثابه سوژه فقدان بیان شده است. فقدان در سوژه دوپاره وجود دارد که در میان دو بُعد امیال و ناخودآگاه و تجربه خودآگاه در نوسان است (کریمی و اصغری، ۱۴۰۰: ۱۴۰). درواقع، سوژه در نزد لکان بین ناخودآگاه و خود^۴ دو پاره شده است؛ مادامی که این سوژه به عرصه زبان ورود پیدا می‌کند تفاوتی هویتی بین آنکه بیان می‌شود و آنکه بیان می‌کند وجود دارد که به اولی «سوژه بیان»^۵ و به دومی «سوژه بیانگر»^۶ گفته می‌شود. اما مسئله این است که چرا زبان دیگری یا «ناخودآگاه» پیوسته خود را در من متبلور می‌سازد و رهایی رخ نمی‌دهد؛ این امر همان نقطه عطف نظریه لکان و متن‌هایی برای هیچ اثر نویسنده بزرگ ایرلندی، ساموئل بکت است. این مسئله امکان تأثیر و تأثر لکان و بکت را از یکدیگر به ذهن متبادر می‌سازد. براساس این در پژوهش حاضر، ابتدا مفاهیمی که در ارتباط با سوژه لکانی هستند را تعریف کنیم

1. J. Lacan

2. Humanism

3. Over humanistic

4. Ego

5. subject of the enunciation

6. subject of the enunciating

و سپس به این مسئله می‌پردازیم که ناتوانی سوژه در پیدا کردن کلیت و تمامیت هویت در متن‌هایی برای هیچ چگونه قابل تبیین است و از این منظر نقش و جایگاه «دیگری بزرگ»^۱ در فرایند چیره‌شدن سوژه بیان بر سوژه بیانگر چیست؟ همچنین بر مبنای چه کارکردی سوژه، انسجام گفتار خودآگاه را از دست می‌دهد؟ فرضیه ما این است که سوژه برای هویت‌بخشی به خود، بر قلمرو نمادین (دیگری بزرگ) پا می‌گذارد، اما با امر پارادوکسیکال روبرو می‌شود؛ از طرفی هویت خویش را به‌عنوان من راستین از دست می‌دهد و از سویی دیگر رسوبات «دیگری» در «من» مانع محیط شدن بر آگاهی و گفتار خویش می‌شود. در این صورت او حتی به‌عنوان سوژه مجال ظهور ندارد و مدام از دال گزاره به دال بیان آواره و سرگردان است. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد سوژه بیان و بیانگر در فرایندی که به‌واسطه بازی دال‌ها و سرگشتگی نشانه‌ها شکل می‌گیرد، در رابطه تعاملی و تقابلی با یکدیگر قرار می‌گیرند و در متن بروز می‌یابند. دال‌ها در چنین ساختاری، پیوسته به دال‌های دیگر ارجاع می‌دهند و ما با زنجیره‌ای از دلالت‌ها مواجه می‌شویم. سوژه بکتی نیز در اثر مورد بحث، در چنین فرایندی شکل می‌گیرد، ساخته می‌شود و سپس درهم می‌شکند. در نتیجه با سوژه‌ای خط‌خورده مواجه می‌شویم. در پژوهش حاضر با کاربست نظریه لکان و تبیین نوع ارتباط تعاملی و تقابلی میان سوژه بیان و بیانگر، سعی شده نظام سوژگانی متن‌هایی برای هیچ از بکت و شیوه ساختاربنده سوژه‌ها در این اثر از این منظر تبیین گردد و چگونگی مواجه‌شدن سوژه‌ها با دیگری و فرایند هویت‌یابی و ازهم‌گسیختگی سوژه‌ها واکاویده شود.

پیشینه پژوهش

در «آیا عزاداری موضوعی می‌خواهد: متن‌هایی برای هیچ ساموئل بکت» (بولتر، ۲۰۰۴)، به سوژه‌ای زخم‌دیده اشاره می‌شود که قصد دارد آسیب‌های خود را در قاب روایتی، تاریخی مهار کند. برپایه این، متن نقدی دانسته شده که بر عزاداری سوژه به‌عنوان سوژه‌ای که با نوعی ضایعه روان‌زخم مواجه شده است، تأکید دارد. در *بازشناسی و تحلیل ساختاری آثار ساموئل بکت با توجه به اندیشه‌های انتقادی ژاک لکان با تمرکز بر در انتظار گودو، آخر بازی، آخرین نوار کراب* (سعید، ۱۳۹۲)، آثار مذکور از بکت براساس نظریه‌های روانکاوی لکان بررسی شده است. در این پژوهش ضمن ارائه تعریفی از سه ساحت خیالی، نمادین و واقع لکانی، به مؤلفه‌های مربوط به این ساحت‌ها مانند مرحله آینه‌ای، از خودبیگانگی، خودشیفتگی، دیگری کوچک، انشقاق، فقدان، میل و دیگری بزرگ اشاره می‌شود. سپس مصادیق خود و دیگری تبیین می‌گردد. در «وحشت ادبیات در متن‌هایی برای هیچ» (لنگلويس، ۲۰۱۵)، به بازخوانی متن‌هایی برای هیچ از منظر آثار بلانشو^۲ و بدیو^۳ پرداخته شده و به این نتیجه منجر شده که وحشت در آگاهی و زبان به ظهور می‌رسد؛ به‌گونه‌ای که کلمات، ایده‌ها و تصاویر در فضای ادبی-روایی برای قهرمان بکت به‌منزله ابزار شکنجه هستند اما قهرمان برای فرار از مصیبت خود به همان مفاهیم (کلمات، ایده‌ها و تصاویر) چنگ می‌زند که همین امر به قربانی شدن او منجر می‌شود. در کتاب *بکت، لکان و صدا* (براون، ۲۰۱۶)، تلاش کرده تا از طریق برجسته کردن سبک ویژه و منحصر به فرد اما پیچیده بکت، زمینه بالقوه و گسترده تحقیقاتی را ترسیم کند. از این طریق، در این اثر شاهد نوعی گفتگوی واقعی و تعامل دوسویه بین صداهای بکتی و لکانی هستیم. همچنین به این نکته پرداخته شده که با ابزار روانکاوانه لکانی می‌توان جنبه‌های متعدد و متناقض صدا با توجه به زبانی که رابطه حیاتی سوژه با هستی را پایه‌گذاری می‌کند، توصیف و تبیین کرد. در «از پرهیز تا روارویی با خیره‌نگری و امر واقع: خوانشی لکانی از فیلم بکت» (چاوشیان و سخنور، ۱۳۹۷) ضمن تحلیل تنها فیلم سینمایی بکت، به این موضوع پرداخته می‌شود که چگونه توهم خیره‌نگری به سه شکل ابژه مفقود، ابژه جایگزین و حس عدم تعلق متجلی می‌شود. پژوهش «تأملی بر سوژه ژاک لکان در بستر زبان دگردیسی و یا تکامل زبان؟» (نژادمحمد، ۱۳۹۷)، با توجه به مؤلفه‌های ساختارگرایی، زبان‌شناسی و روانکاوی، نگاه لکان را به زبان، معنا و گفتار در زنجیره دال‌ها، معناها و نشانه‌ها نشان می‌دهد و به تأثیر نقش فلسفه در اندیشه لکان می‌پردازد. در «جایگاه دیگری در ساخت‌گشایی سوژکتیویته و اخلاق لکان و لویناس» (کریمی و اصغری، ۱۴۰۰)، بستر فکری لکان و لویناس در نقد سوژکتیویسم عقلانی تحلیل و از این منظر موضوعات محوری سوژه فقدان، سوژه بدن‌مند، دیگری و اخلاق در اندیشه این دو متفکر تبیین شده است. در «خوانش هگلی-لاکانی ژیتک از سوژه» (کریمی و بیننده، ۱۴۰۰)، ضمن پرداختن به نگرش انتقادی ژیتک از هگل، تفسیرهای وی از سوژه در هگل و لکان و دیدگاه ژیتک درباره

۱. The Other Great دیگری بزرگ هم یک تصویر است و هم یک کارکرد، می‌تواند قانون، زبان و... باشد. دیگری بزرگ فردی عینی نیست هرچند می‌تواند در یک فرد؛ مثلاً پدر یا مادر مجسم شود، بلکه نشانه‌ای است از نظام کلان اجتماعی (رک. کالویانوف، ۱۳۹۸؛ برتنس، ۱۳۹۴).

۲. M. Blanchot

۳. A. Badiou

سوژه بررسی شده است. براساس این، در پژوهش حاضر از منظری نو سرگردانی و از هم‌گسیختگی راوی در بطن «دیگری بزرگ» و چرخش بی‌پایان سوژه، بین سوژه بیان و بیانگر در روایت‌متن‌هایی برای هیچ مورد توجه قرار گرفته است. از این روی در پژوهش حاضر جایگاه «دیگری بزرگ» لکان و چگونگی شکل‌گیری سوژه برای نخست بار در این اثر بکت بر مبنای تحلیل محتوای متن واکاوی شده و از این منظر به تبیین ناتوانی سوژه در پیدا کردن کلیت و تمامیت هویت خود پرداخته شده است.

۱. مبانی فلسفی سوژه از منظر لکان

از رویکردهای مهم علم روانکاوی، ضمیر ناخودآگاه است. لکان روانکاوی فرویدی را ساختارمند کرد و در سال‌های ۱۹۵۹ و ۱۹۶۰ اندیشه وی دچار تحول شد. او با بازگشت به اصولی‌ترین مفاهیم روانکاوی فرویدی، نظریات خود را بیان کرد (جانستون، ۱۳۹۶: ۱۶). لکان برخی از مفاهیم فرویدی را گسترش داد. از جمله در نظریه ضمیر ناخودآگاه این تبیین دیده می‌شود. سخن معروف وی ناخودآگاه ساختاری مانند زبان دارد (لکان، ۲۰۰۵: ۱۱۲)، در ابتدا گویی در علم روانکاوی بدیع بود. اما فروید نیز در این امر (ضمیر ناخودآگاه) از جایگاه و اهمیت زبان آگاه بود، ولیکن نگرشی که لکان از ضمیر ناخودآگاه به دست می‌دهد، از جنس دیگری است و فراتر از نگاه فروید به این موضوع می‌باشد (لکان، ۲۰۰۵: ۱۱۲-۱۳۶). از نظر فروید ناخودآگاه بخشی از وجود است که ما به آن دسترسی نداریم. ناخودآگاه محدوده آرزوها و غرایز سرکوب‌شده و ماورای «زبان» است؛ اما برای لکان حتی ناخودآگاه نیز به‌عنوان یک ساختار زبانی ارائه می‌شود. چون این «زبان» است که از طریق ما صحبت می‌کند و تمایلات درونی سوژه از طریق «زبان» بازنمایی می‌شود؛ بنابراین وی ناخودآگاه را به‌عنوان گفتمان «دیگری» مطرح می‌کند (کریمی و اصغری، ۱۴۰۰: ۱۴۱). بهره‌گیری از زبان‌شناسی سوسور^۱ برای لکان مدخلی بود تا بتواند پیوندی بین ضمیر ناخودآگاه و زبان ایجاد کند. سوسور ضمن تأکید بر این موضوع که دال و مدلول درست مانند دو روی یک برگ کاغذ جدایی‌ناپذیرند، بر این باور بود که نشانه زبانی در یک نظام دلالتی و افتراقی که میان دال و مدلول (نشانه‌ها) شکل می‌گیرد، تحقق می‌یابد (سوسور، ۱۹۸۳: ۱۱۱). برپایه این، دال و مدلول در انطباق با یکدیگر در فرایند دلالت مشارکت می‌کنند و نشانه‌های زبانی و معناها را می‌سازند.

لکان اندیشه‌های سوسور، لوی استروس^۲ و یاکوبسن^۳ را در باب زبان، مطالعه کرد و تحولی در آن ایجاد کرد. وی ضمن تأکید ماهیت قراردادی و دل‌خواهی دال، به وجود رابطه مستقیم میان دال و مدلول اعتقادی ندارد. درواقع، از نظر لکان، «دال، به خودی خود بر هیچ چیز دلالت نمی‌کند» (لکان، ۲۰۰۰: ۱۳۹) و از این منظر معنا پیوسته به تعویق می‌افتد. از منظر لکان دال‌ها حائز اهمیت هستند و نسبت سوژه‌ها را مشخص می‌کنند. وی معتقد است هر دالی به دال دیگر ارجاع می‌دهد و سرانجام به مدلول یا معنای ثابتی دست پیدا نمی‌کنیم؛ این عدم قطعیت در معنا و گسست در زبان، سبب ظهور سوژه می‌شود. به همین دلیل سوژه لکانی همیشه خط‌خورده است؛ دال‌ها در جایگاه سوژه می‌نشینند و این سوژه جز به‌منزله شکاف در گفتمان وجود ندارد (لکان، ۲۰۰۵: ۱۳۰). درواقع، مفهوم سوژه بدون درگیری با «غیریت» قابل درک نیست. لکان این نوع ارتباط را چنین تبیین می‌کند: «پس این دیگری کیست که من بیشتر از خودم به او وابسته‌ام، زیرا در بطن رضایت من به هویت خودم، این کسی است که من را برانگیخته است؟» (لکان، ۲۰۰۵: ۱۳۰).

این امر نشانگر این است که ما با دیالکتیک سوژه و زبان سروکار داریم ولیکن این زبان همیشه در نزد «دیگری» ساخته و پرداخته شده است؛ «دیگری» و زبان رابطه بنیادینی با یکدیگر دارند. لکان معتقد است ما با دو نوع از سخن روبرو هستیم: سخن ایگو (سوژه بیانگر/ خودآگاه) و سخن دیگری (سوژه بیان/ ناخودآگاه). وی اظهار می‌دارد: «ناخودآگاه گفتمان دیگری است» (لکان، ۲۰۰۵: ۱۳۰). ناخودآگاه به‌مثابه گفتمان «دیگری» خود را به عرصه ظهور می‌کشاند و این «دیگری» در سه سطح ساحت خیالی، نمادین و واقع تجلی می‌یابد. به این دلیل کارکردهای گفتمانی متعدد می‌شوند.

«این امر به وجه جهان‌شمول ساحت حضوری دیگری نظر دارد که همه انرژی‌ها و انباشت‌های فشاره‌ای و گستره‌ای را در خود ذخیره کرده است. بر این مبنا از سویی این وجه متمرکز حضور از هم می‌پاشد و در پاره‌های مختلف حضور، گاه او، گاهی من و گاهی تو می‌شود» (کنعانی، ۱۳۹۸: ۲۵۷)

۱-۱. ناخودآگاه

1. F. de Saussure

2. C. Lévi-Strauss

3. R. Jakobson

لکان برای ناخودآگاه چندین تعریف ارائه می‌کند:

(الف) ناخودآگاه به‌عنوان شکاف یا گسست؛ هنگامی که در چرخه نمادین، شکاف و گسستی مثل تپق یا لغزش زبانی رخ می‌دهد، تمام انگاره‌هایی که به صورت پنهان در ناخودآگاه ما وجود دارد، بر زبان می‌آوریم؛ انگاره‌هایی که در رؤیاهایمان هنگام خواب و یا در لطیفه و همچنین از طریق نشانه‌های افسردگی و بیماری روانی خود را بروز می‌دهند (هومر، ۱۳۹۴: ۹۶-۹۷)؛

(ب) «ناخودآگاه ساختاری مانند زبان دارد» (لکان، ۲۰۰۵: ۱۱۲)؛ ناخودآگاه از نظر او «هرگونه نظام دلالتی است که بر مبنای روابط افتراقی استوار است... شامل کدگذاری و کدشکنی یا رمزگذاری و رمزگشایی می‌شود... ناخودآگاه چیزی است که دلالت می‌کند و باید رمزگشایی شود» (هومر، ۱۳۹۴: ۹۸-۹۹)؛

(ج) ناخودآگاه به‌عنوان کلام دیگری بزرگ؛ در گفتمان است که نگاه و شیوه‌های تفکر دیگران به ما منتقل می‌شود. به همین دلیل می‌توانیم بگوییم ناخودآگاه انباشتی از گفتار، اهداف و امیال دیگران است تا جایی که سخن «دیگری» و امیال اطرافیان درونی می‌شود و موجب تکثر تن‌هایی بیگانه درون ما می‌شود (فینک، ۱۳۹۷: ۴۰، ۴۲).

بنابراین سوژه می‌تواند متشکل از چندین تن در من باشد؛ منی که من‌های دیگری را از گذشته با خود دارد، اما زمانی که لکان از «دیگری» سخن می‌گوید، تعاریف متعددی مد نظر دارد.

۲-۱. دیگری و ساخت‌های سه‌گانه

در نظریه لکان «دیگری» از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و در تحقق سوژه، نقش مهمی را ایفا می‌کند. از نظر وی سوژه بودن، مشروط است بر قدم نهادن در عرصه «دیگری» که در سه شکل بازنمایی می‌شود: ساخت خیالی، ساخت نمادین، ساخت واقع. «این ساخت‌ها در واقع حوزه‌هایی هستند که نه به‌عنوان مراحل گذار روانی فرد، بلکه به‌عنوان عرصه‌هایی به‌هم‌پیوسته، رابطه خود را هر کدام به‌گونه‌ای متفاوت با سوژه کتیوخته شکل گرفته، حفظ نموده و به‌عنوان کارکردهایی روانی عمل می‌نمایند. به‌عبارت‌دیگر جدا دانستن این ساخت‌ها به لحاظ توالی زمانی^۱ در اندیشه لکان امکان‌پذیر نیست و بحث از جدایی آن‌ها بیشتر از چشم‌انداز انتزاع نظری بررسی می‌شود» (رک. کریمی و اصغری، ۱۴۰۰: ۱۴۲). از این روی، می‌توان گفت این سه مفهوم درهم تنیده هستند و با هم کامل می‌شوند. زندگی کودک با مرحله خیالی، آغاز می‌شود. از دیدگاه لکان نوزاد در این برهه نسبت به پیرامون خود ادراکی ندارد و همین امر باعث می‌شود مرز سوژه و ابژه را تشخیص ندهد. «کودک در این مرحله، که هنوز نمی‌تواند حرف بزند، در معرض خیالات، فانتزی‌ها و انواع سائق‌ها است و درکی از محدودیت‌ها و کران‌مندی‌ها ندارد» (برتنس، ۱۳۹۴: ۱۸۶). در ساخت خیالی، زندگی کودک با تصاویر ذهنی و ایماژهای خیالی آمیخته شده است و سوژه همواره احساس می‌کند با مادر و محیط اطرافش پیوستگی و اتحاد دارد و از این وضعیت احساس رضایت و خرسندی می‌کند (ایگلتن، ۱۹۹۷: ۱۴۳). در این دوران کودک درکی نامنسجم و پاره‌پاره از کالبدش دارد و هویتی برای خود متصور نیست. این دوران با ورود به مرحله آینه‌ای دگرگون می‌شود. سوژه با دیدن تصویر خود در آینه، از انسجام و یکپارچگی خویش لذت می‌برد و شیفته آن می‌شود و به این موضوع آگاه می‌شود که بدنش از جهان اطراف منفرد و مستقل است. آینه صرفاً آینه واقعی نیست و هر عکس‌عملی که کودک از دیگران و مادر می‌بیند، می‌تواند معادل آینه باشد. سوژه نسبت به خطوط مستقل و جسم یکپارچه و واحد خود حس شعف و غرور دارد. این مرحله «چارچوب همه هویت‌یابی‌های خیالی بعدی را تعیین می‌کند» (کالویانف، ۱۳۹۸: ۳۷). این مرحله آغاز شکل‌گیری ایگو است که فردیت خویشتن و «من» توسط دیگری کوچک (آینه) ساخته می‌شود. تصویر ذهنی سوژه پیش از این آشفته است؛ اکنون از طریق همانندسازی خود با آینه و دیگری، این ایگو کم‌کم ساخته می‌شود. بنا به نظر لکان «باید مرحله آینه‌ای را نوعی هویت‌یابی دانست...؛ یعنی همچون تحولی در سوژه، آنجا که تصویری را به خود می‌گیرد...» (به‌نقل از: کالویانف، ۱۳۹۸: ۳۷). اما تصویر منعکس‌شده کودک در آینه، تصویری راستین نیست، زیرا هنوز قابلیت لازم را برای امور کسب نکرده است. پس شمایل تمامیت‌یافته او درون آینه با حقیقت نوزاد در تضاد است. در نتیجه خودش را به صورتی آرمانی شده می‌بیند (شرمن، ۱۳۹۷: ۸۵). کودک خود را واحد و دارای اراده می‌داند و تصور می‌کند مستقل از مادر شده و دیگر برای نیازهایش به او وابسته نیست اما دیری نمی‌پاید که به عجز خود برای برآورده کردن نیازهایش آگاه می‌شود و این سرآغاز فقدان است. فقدان و میل، در تئوری لکان باهم معنا ساز می‌شوند.

¹. chronological order

«خواستۀ کودک این است که موضوع یگانهٔ عواطف مادرش باشد، اما میل مادر تقریباً همواره از کودک درمی‌گذرد: چیزی در میل او هست که از کودک می‌گریزد و در اختیار او نیست... استقلال میل مادر از میل کودک بین آن‌ها رخنه ایجاد می‌کند... به دلیل ماهیت میل، شکاف در اتحاد فرضی مادر-کودک القا می‌شود و این شکاف به ظهور ابژه^۱ a می‌انجامد» (فینک، ۱۳۹۷: ۱۳۰).

کودک متوجه می‌شود میل مادر به جایی دیگر معطوف است و رابطهٔ دوتایی کودک و مادر با آمدن نام پدر^۲ فرو می‌پاشد. او با خود می‌پندارد پدر دارای فالوس^۳ است که قادر به ارضای میل مادر می‌باشد. بنابراین کودک، دال نام پدر را جانشین دال میل مادر می‌کند و از طریق این فرایند دلالت، کودک به‌عنوان سوژهٔ فقدان قدم بر ساحت نمادین می‌گذارد (هومر، ۱۳۹۴: ۸۰-۸۱). سوژه برای هویت‌بخشی به خود و به‌دست آوردن فالوس، سعی در همانندسازی با پدر را دارد و پس از آن وارد عرصهٔ دیگری بزرگ می‌شود. در واقع، دیگری بزرگ، با هویت‌بخشی به سوژه او را وارد ساحت نمادین می‌کند. بنا بر باور لکان، نیازمندیم که به میانجی «دیگری» شناخته شویم، با آرای دیگران سوژکتیویتهٔ ما تعریف می‌شود و زیر نگاه دیگری بزرگ «خودمان» می‌شویم. هویت ما با تعامل با بیرون از ما ساخته می‌شود؛ اما آنچه ما با او خودمان را تعریف می‌کنیم متغیر است. بنابراین هویت ما نیز نمی‌تواند باثبات و مستحکم باقی بماند (برتنس، ۱۳۹۴: ۱۸۷). این مرحله نه تنها ایگوی شکل‌یافتهٔ دوران خیالی را متوقف نمی‌کند که به بازتعریف سوژه می‌پردازد.

«هویت‌یابی با دیگری بزرگ به‌منزلهٔ به رسمیت شناختن او در مقام ارباب، سرنهادن به فرمان او و باور به کلام اوست. سوژه با به رسمیت شناختن دیگری بزرگ به‌عنوان ارباب، انتظار دارد متقابلاً خود نیز به رسمیت شناخته شود» (کالیانف، ۱۳۹۸: ۴۴).

سوژه برای اطاعت از این ارباب، باید سخن بگوید. از این روی، نظم نمادین برای اولین بار سوژه را با زبان آشنا می‌کند. پس زبان نقش اساسی دارد. همانطور که لکان می‌گوید: «من هویت خودم را در قوهٔ ناطقهٔ زبان شناسایی می‌کنم که همچون شیئی در آن گم شده‌ام» (لکان، ۲۰۰۵: ۶۴). زبان از طرفی به سوژه هویت می‌بخشد و از سوی دیگر او را روانهٔ نظام دلالت می‌کند. این پارادوکس منجر به دو پاره شدن سوژه به خودآگاه (بیانگر) و ناخودآگاه (بیان) می‌شود. پی بردن به این نکته که ارزش‌های حاکم بر نظم نمادین پوچ و این نظام با فقدان همراه است، سوژه را دچار ضایعهٔ امر واقع می‌کند. به همین دلیل، وی بازگشت به مرحلهٔ نخستین و همان اتحاد دوباره را خواستار می‌شود. اینجاست که سومین مرحله یعنی ساحت امر واقع آغاز می‌شود و به ابژه‌های کوچک روی می‌آورد (کریمی و اصغری، ۱۴۰۰: ۱۴۴). آغاز استفاده از زبان، معادل قطع ارتباط با حیث واقع است. برای ورود به حیث واقع باید بدون حائل زبان و بی‌گفتمان در بطن هستی تأمل کنیم، اما برای فهم این جهان، ما وارد بازی زبان شدیم و بدون زبان این فهم ممکن نیست، مگر زمانی که فرد به دلیل افسردگی، به معنا‌باختگی تمامی قاعده‌های حاکم بر جامعه پی می‌برد و آگاهی و احساس خود را نمی‌تواند با کلام بیان کند. فرد در این لحظات حیث واقع را لمس می‌کند، جهان معنا‌های پذیرفته‌شده برایش فرو می‌پاشد و به واقعیت نهان شده در پشت کلمات و قوانین زبانی واقف می‌شود. لکان معتقد است این نقطه همان نقطه‌ای است که ضایعهٔ حیث واقع^۴ به‌وجود می‌آید. این ضایعه در ساختار منسجم کلام گسست ایجاد می‌کند و به همین علت در داستان‌های مدرن راویان و شخصیت‌های روان‌پزش از گفتار نظام‌مند عاجز می‌باشند (پاینده، ۱۳۸۸: ۳۶).

۳-۱. سوژهٔ بیان و بیانگر

گفتیم پارادوکسی که «زبان» برای سوژه ایجاد می‌کند او را به خودآگاه و ناخودآگاه تقسیم می‌کند. شکاف خوردن «من» به دو قسمت ایگو و ناخودآگاه مثل دو روی یک سکه است؛ یک طرف آشکار و طرف دیگر نهان. سوژه‌ای که از خود سخن می‌گوید جلوه‌ای از خویش را آشکار می‌کند که خودش هم به آن واقف نیست. این دو بخش وجودی در قالب من بیان‌کننده و من بیان‌شونده تداومی می‌شود. میان این دو وجه، به تأثیر فقدان و قاعدهٔ زبانی، شکافی ایجاد می‌شود و این شکاف بیانگر این است که این دو وجه هویت یکسانی ندارند. لکان از این دو وجه وجودی به ترتیب با عنوان «سوژهٔ بیانگر» و «سوژهٔ بیان» یاد می‌کند (کلاوارو،

1. object a

2. منظور پدر واقعی نیست، نام پدر کارکرد نمادین دارد می‌تواند تمام نهادهای فرهنگی اجتماعی ملی و ... را در برگیرد.

3. phallus

4. trauma of the real

۲۰۰۱: ۹۴). فروید بر این باور بود که ما به ناخودآگاه دسترسی نداریم اما لکان معتقد است ناخودآگاه ساختار زبانی دارد و سوژه در زبان متولد می‌شود. در نظریه وی «منفیت سخن و زبان اساساً معطوف به سوژه سخن است» (کالویانوف، ۱۳۹۸: ۶۷). سخن، شکافی می‌اندازد بین آنچه هست و آنچه گفته می‌شود، بین گفتاری که آگاهانه است و گفتاری که ناآگاهانه است (کالویانوف، ۱۳۹۸: ۶۷). در واقع، «آنجا که جایگاه گفته‌پردازی را از آن خود کرده، مخاطب انگاشته می‌شود و آنجا که در جایگاه مخاطب قرار می‌گیرد، گفته‌پرداز نموده می‌شود» (کنعانی، ۱۳۹۸: ۲۵۷). در گفتمان سوژگانی دال‌ها مدام به یکدیگر ارجاع می‌دهند؛ به عبارتی «به محض اینکه سوژه حرف خود را زد، آنچه گفته جای او را تصاحب می‌کند، دال به جای او می‌نشیند و در نتیجه او ناپدید می‌شود» (فینک، ۱۳۹۷: ۱۰۰). بنابراین، سوژه خط می‌خورد و به پشت دال‌ها سر می‌خورد.

۲. ساموئل بکت و معرفی متن‌هایی برای هیچ

ساموئل بکت (۱۹۰۶ - ۱۹۸۹م) نویسنده معروف ایرلندی است که با نمایشنامه «انتظار گودو» به شهرتی جهانی دست یافت. وی در سال ۱۹۶۸ توانست جایزه نوبل ادبی را از آن خود کند؛ هرچند با توجه به روحیه مردم‌گریز بکت خودش برای دریافت این جایزه حضور پیدا نکرد. بکت متن‌هایی برای هیچ را در سال ۱۹۵۵ در فرانسه منتشر کرد و این اثر مکمل سه‌گانه «نام‌ناپذیر»، «مالوی» و «مالون می‌میرد» می‌باشد (ژیژک، ۲۰۱۹). متن‌هایی برای هیچ از ۱۳ قطعه تشکیل شده است و دغدغه اصلی بکت در این اثر «زبان» است. یکی از آرزوهای بکت این بود که به ادبیات خالی از «زبان» دست یابد. در اثر مذکور سوژه بکتی در تلاش است به میانجی «زبان» چیزی را بیان کند اما همواره با شکست مواجه می‌شود؛ چون آن چیز امر ناممکن و محالی است که «زبان» توانایی گفتنش را ندارد و زبان یا نمی‌تواند بگوید یا آن چیزی که توسط سوژه بیانگر گفته می‌شود، مقصود و نیت سوژه نبوده است. «زبان» ناقص است و دقیقاً همین شکست در بیان، نشان‌دهنده این امر است که سوژه در «زبان» متولد شده است و ما سوژه‌های «در زبان» هستیم. در این اثر «زبان» به‌عنوان «صدا» و من و راج مدام همراه سوژه است و حتی لحظه‌ای او را رها نمی‌کند و همواره بر سوژه مسلط است.

۳. واکاوای نقش دیگری بزرگ و شکل‌گیری سوژه در متن‌هایی برای هیچ

۳-۱. ساخت خیالی و سوژه شکافته

سوژه برای اینکه سوژه شود و هویت داشته باشد، نیاز به «دیگری» دارد و بدون «دیگری» فرایند سوژه‌شدگی رخ نمی‌دهد؛ اما از طرفی میل به خودبودگی مستقل نیز دارد. در این مرحله است که سوژه دو شقه می‌شود:

«باهم قدم می‌زدیم، دست در دست... این‌طور است که تا حالا دوام آورده‌ام... در آغوشم هستم، من خود را در آغوش گرفتم، نه چندان با لطافت، اما وفادار، وفادار. حالا بخواب... خسته و کوفته از این همه حرف‌زدن، این همه شنیدن، این همه مشقت، این همه بازی» (بکت، ۱۳۹۲: ۱۰).

در این بخش با منی مواجه هستیم که با دیگری خود قدم می‌زند و در دنیای خیالی غرق شده است؛ دنیای خیالی‌ای که سوژه از آنجا به «ساحت نمادین» پرتاب شده است. لیکن یادآوری و خیال‌ورزی «ساحت خیالی»، برای فراموش کردن و دوام آوردن در این جهان مشقت‌بار و آشفته، مانند مسکن عمل می‌کند. در «ساحت خیالی» مادر با کودک متحد و یکپارچه است. سوژه که به این دنیا پرتاب می‌شود، همچنان به دنبال مادر و یک‌بودگی است. اما «من» با ورود به «ساحت نمادین» متکثر می‌شود. در نتیجه من واحد می‌شکند و از او دو من منشعب می‌شود: ۱. منی که به آغوش می‌گیرد؛ ۲. منی که به آغوش گرفته می‌شود. آغوش گرفتن وحدت را تداعی می‌کند به همین دلیل از نزول به این عالم که مسبب جدایی او از مادر شده شکوه دارد. حالا خودش در جایگاه مادر به آغوش می‌گیرد و هم به آغوش کشیده می‌شود. او احساس خوشایندی دارد اما دیری نمی‌پاید که این رؤیا از هم می‌پاشد آنجا که می‌گوید «حالا بخواب». اینجا خوابیدن، به معنای بیدارشدگی به «ساحت نمادین» است. سوژه با ورود به «ساحت نمادین» بین دلالت‌های زبانی گیر می‌کند:

«حالا اینجا، کدام حالا اینجا، یک ثانیه عظیم... چیزی در تغییر است، باید توی سر باشد» (بکت، ۱۳۹۲: ۱۰).

در این وضعیت، سوژه برای زمان و مکان نمی‌تواند نامی بیابد و از خود می‌پرسد کدام «حالا اینجا؟». در واقع، اینجا معنا ثبات و قطعیت خود را از دست می‌دهد و به اصطلاح سر می‌خورد و همه این دگرگونی درون سر و قوه فاهمه او شکل می‌گیرد. در نتیجه

نوع فهم و نگرش او مستحیل می‌شود. این تبدیل‌شدگی در «ساحت خیالی» به «ساحت نمادین» رخ می‌دهد که به موجب آن، کلمات و مدلول‌ها جانشین مفهوم‌ها و چیزبودگی می‌شوند و سوژه در ورطهٔ زبانی می‌افتد. در این فرایند کم‌کم «دیگری» رسوب می‌کند.

۲-۳. مرحلهٔ آینه‌ای

«مرحلهٔ آینه‌ای»، مرحله‌ای است که سوژه از «ساحت خیالی» به «ساحت نمادین» گذر می‌کند. در این بخش، «دیگری بزرگ» جایگاهی برای سوژه قائل می‌شود و به او موقعیت سوژگانی می‌بخشد، به همین دلیل سوژه خود را منفک و متمایز می‌بیند و شرح آغاز «من» شدن را این‌گونه بیان می‌کند:

«اول تکانی به خود بده... من تنم، تنی که می‌جنبم... برای زندگی دوباره... اسمش را زندگی خواهم گذاشت و خواهم گفت این منم، خواهم ایستاد دیگر نخواهم اندیشید، سرم بسیار شلوغ خواهد بود... برای خود تنی خواهم خواست، برای خود سری خواهم خواست، کمی توان، کمی جربزه، حالا دارم شروع می‌کنم» (بکت، ۱۳۹۲: ۱۷-۱۸).

آغاز مرحلهٔ آینه‌ای اینجاست که ایگو (خود) ساخته می‌شود، خود به مثابهٔ من آرمانی و به سان «دیگری» تن مدار می‌شود؛ تنی نظام‌مند و یکپارچه و دارای هویتی از آن خویش «این منم». اما این من وجهی پنداری و خیالی دارد و تصویری بس ساده‌انگارانه از خود می‌باشد. با این حال، سوژه جرأت پیدا می‌کند تا بند ناف وابستگی به امر خیالی و دنیای دوتایی کودک و مادر را رها کند؛ این جرأت با تن‌دادگی به «دیگری بزرگ» ظاهر می‌شود که سوژه را برمی‌سازد:

«خب حالا روی پاهایت ایستاده‌ای، به تو قول می‌دهم، قسم می‌خورم پای خودت است، قسم می‌خورم قول من است، دست‌هایت را به کار بینداز، جمع‌هات را لمس کن، مرکز فهم را، که بدون آن نُج» (بکت، ۱۳۹۲: ۱۷-۱۸).

اولین مرحلهٔ مهم برای همانندسازی با دیگری «ایستادن» است و هنگامی که کودک توسط شخصی یا وسیله‌ای می‌تواند بایستد از قدرت خود خرسند است. این وضعیت نشان می‌دهد شخصیت رو به سوژه‌شدگی است و با این جمله اثبات می‌کند که نیاز به مادر ندارد و منسجم و قدرتمند شده است. اما نکتهٔ مهم این است که سوژه به واسطهٔ قدرتی که «دیگری بزرگ» به او تزریق کرده، از قدرت برخوردار شده است و زمانی که کالبدش را لمس می‌کند از یکپارچگی پیکر خود احساس شمع دارد که «من» شده است. درواقع، «دیگری بزرگ»، جایگاه سوژگانی «من» را به رسمیت می‌شناسد و حتی قول می‌دهد و قسم می‌خورد که تن‌دار و دارای هویت است. در این وضعیت سوژه به واسطهٔ قدرتی که «دیگری بزرگ» به او بخشیده، در جایگاه سوژهٔ بیانگر می‌نشیند و خود را به وسیلهٔ «زبان» وصف می‌کند.

۳-۳. نام پدر و فرایند سوژه‌شدگی

این بخش مرحله‌ای را بیان می‌کند که ورود پدر رابطهٔ مادر-کودک را می‌گسلد و مرحلهٔ ادیبی شکل می‌گیرد: «تا دم آخر با صدای آهسته تا آرام بگیرم، تا تنها نباشم، و همیشه سراپا گوش، سراپا گوش داستان‌های قدیمی، مثل وقتی که پدرم مرا روی زانوش می‌گذاشت... مادر مرده بود... آری، من پدر خودم بودم و من پسر خودم بودم» (بکت، ۱۳۹۲: ۱۰-۹).

دوتایی مادر-کودک به سه‌تایی کودک، مادر و پدر بدل می‌شود. رابطهٔ سوژه با مادر دچار لغزش می‌شود، چون پدر (نام پدر) می‌آید و کودک متوجه غیاب مادر می‌شود و اینجاست که ابژهٔ ظهور پیدا می‌کند و سوژه ازین‌پس به‌عنوان سوژهٔ میل‌ورز حضور می‌یابد. در نتیجه فالوس مستقر می‌شود، «دیگری بزرگ» جلوه‌نمایی می‌کند و سوژه اشتیاق به همانندسازی دارد. او تلاش می‌کند با «دیگری بزرگ» به وحدت برسد. به همین دلیل میل دارد مانند پدر باشد که می‌گوید «من پدر خودم شدم». او می‌خواهد از پدربودگی و دگربودگی پُرشود و از این منظر نقش پدر را ایفا می‌کند (پدر خودم بودم و پسر خودم بودم). سوژه با او هم‌شکل می‌شود و آن اختگی را این‌گونه درون‌فکنی می‌کند. در نهایت استعارهٔ پدری شکل می‌گیرد و این لحظه‌ای است که ناخودآگاه ساخته می‌شود. در نتیجه قانون و نظم نمادین به سوژه منتقل می‌شود و به جای میل مادر می‌نشیند. درواقع بندهٔ «دیگری بزرگ» می‌شود و به همین دلیل سراپا گوش است.

۴-۳. هبوط سوژه در ساحت نمادین

تک‌گویی سوژه در سطرهای نخستین قطعه اول متن‌هایی برای هیچ، پریشانی و تزلزل را به مخاطب سرایت می‌دهد. در این بخش، اولین مرحله پرتاب شدن انسان به جهان هستی (نظم نمادین) را شاهدیم که موجب سرگشتگی سوژه شده است:

«ناگهان، نه، سرانجام، دیگر نتوانستم ادامه بدهم... نه می‌توانستم آنجا بمانم نه هم می‌توانستم ادامه بدهم... می‌توانستم بمانم توی لانه‌ام... لانه‌ام، الان توصیفش می‌کنم، نه، نمی‌توانم» (بکت، ۱۳۹۲: ۵).

سوژه به جهان هستی هبوط می‌کند و با قدم گذاشتن در این عرصه، «دیگری» به مثابه «زبان» در او رخنه می‌کند. واگویی‌های میان او و دیگری بیانگر این وضعیت است. همان‌گونه که در متن می‌بینیم سوژه در همین ابتدا دوپاره می‌شود: منی که «خودآگاه» سخن می‌گوید و آن دیگری‌ای که از درون سوژه به‌عنوان صدای ذهنی سر بر می‌آورد و غیر ارادی است. اگرچه در تعریف لکانی «سوژه بیانگر» سوژه‌ای است که بر گفتار خود مسلط است و «سوژه بیان» ناخودآگاهانه است، اما در اینجا سوژه هیچ‌گونه اختیاری در کلام خود ندارد و مدام «منی» دیگر درون او سخن می‌گوید. تنش گفتگویی در این سطور اضطراب را تداعی می‌کند. چون او از لانه و جایی که قبلاً بوده سخن می‌گوید و میل به بازگشت دارد که می‌گوید «می‌توانستم بمانم توی لانه‌ام». اینجا لانه نمادی از زهدان مادر (برگشت به من راستین و اتحاد اولیه) یا همان پیش‌زبانی است، جایی که زبان در سوژه رخنه نکرده بود. درواقع، کاربرد واژه لانه، نشانگر این است که سوژه در مکانی که حضور داشته از امنیت کامل برخوردار بوده و استقلال داشته است. با ورود به «ساحت نمادین» آنچه در پیرامون سوژه است به فرم و زبان آمیخته می‌شود. اینجا سوژه هنوز در مرز بین «زبان» و ماقبل «زبان» گیر افتاده چنانکه بیان می‌کند:

«چند وقت است اینجایم؟... یک ساعت، یک ماه، یک سال، یک قرن، بسته به اینکه منظورم چه بوده، از اینجا، و من، و بودن، و من این تو هیچ وقت دنبال معانی دهن پرکن نبوده‌ام... بعید است زیاد اینجا بوده باشم، دوام نمی‌آورم» (بکت، ۱۳۹۲: ۷).

من چه هستم؟ این سؤال نشانگر این است که هویت او در آستانه شکل‌گیری است. این پرسش به هستی‌شناسی منتهی می‌شود. درواقع، حتی اینجا، وجه وجودی من و بودن، هیچکدام به مرحله تشخیص نرسیده‌اند و تنها نشانگر وجود تصاویری گنگ و نامفهوم است؛ چون سوژه هنوز وارد بازی «ساحت نمادین» نشده تا بتواند به نمادها و مفاهیم قرارداد شده یا به مدلولی به اسم زمان ارجاع دهد. زمانی که می‌گوید چند وقت است اینجایم «یک ساعت یا یک قرن»، مفهوم نمادین زمان احراز نشده است؛ درواقع، اینجا با زمانی مواجه هستیم که کش می‌آید و گستره‌ای از ازل تا ابد می‌یابد.

۵-۳. تن‌دادگی سوژه به دیگری بزرگ

زمانی که سوژه مقابل «دیگری» قرار می‌گیرد به «سوژه در زبان» مبدل می‌شود؛ طوری که به زبان اجازه می‌دهد به جای او بنشیند و او را بازنمایی کند. اما سوژه می‌تواند مطیع «زبان» نباشد و به‌منزله سوژه روان‌پریش ظاهر شود (رک فینک، ۱۳۹۷: ۱۱۴-۱۱۵). سوژه این اثر، در کشاکش فرایند سوژه‌شدگی به‌طور کامل نمی‌تواند به «زبان» دسترس داشته باشد. از این روی، وضعیت حضور سوژه در ارتباط با دیگری چنین تعریف و بازنمایی می‌شود:

«روزی بلا، بلا نازل شده... روزی که بیرون آمدم... که کشیدندم به اینجا، این شد که آمدم و کاری که می‌کنم، مهم‌ترین کار، دم و بازدم است و گفتن با کلماتی دودمانند. نمی‌توانم بروم، نمی‌توانم بمانم» (بکت، ۱۳۹۲: ۷-۸).

سوژه ورودش را در این جهان به بلا تعبیر می‌کند؛ همان هراس و اضطرابی که به‌زعم فروید از آغاز تولد کودک به دلیل جدا افتادگی از مادر همراه او است. وقتی می‌گوید «کشیدندم به اینجا»، متناظر است با عدم تمایل او به جدایی. آنقدر در هنگام ورود ضعیف و ناتوان است که کاری جز «دم و بازدم» نمی‌تواند انجام بدهد. راوی برای کلمات و ساختار آن‌ها از عبارت «دودمانند» استفاده می‌کند. این امر نشانگر این است که «زبان» معنای کامل را نمی‌تواند بیان کند و این عبارت به‌طور دقیق توانسته آن مفهوم و هاله غیر قابل توصیف ساحت واقع را بنمایاند. کلمات قابل بازنمود نیستند، بنابراین سوژه برای به‌قالب ریختن سخن در ساحت نمادین، از واژه «دودمانند» استفاده کرده و این مفهوم در قالب استعاره بازنمود یافته است. این همان وجه سپردن خود به «دیگری» است؛ طوری که نه توانایی رفتن وجود دارد و نه قدرت ماندن؛ گرفتار در «دیگری». بنا بر نظر براون، سوژه بکتی غیرممکن بودن را تجربه می‌کند از طرفی از هستی فرار می‌کند و از طرف دیگر در «زبان» که رابطه حیاتی بین سوژه و هستی است حبس می‌شود (براون، ۲۰۱۶: ۳۸۶).

«این طور می‌گویند حالا اینجا هستیم، همیشه بوده‌ام، همیشه خواهم بود، دیگر از حرف‌های گنده نخواهم ترسید» (بکت، ۱۳۹۲: ۹).

اینجا سوژه به یقین رسیده است که به جهان دیگری فرود آمده و طوری انس گرفته است که می‌گوید همیشه بوده‌ام و می‌خواهد برای همیشه آنجا بماند! اما مسئله این است که وضعیت سوژه از منظر دیگری توصیف شده است: «این طور می‌گویند» که نشان می‌دهد میل دیگری در سوژه نهادینه شده است؛ همان‌گونه که لکان معتقد است: «میل، میل دیگری است» (لکان، ۱۹۶۴: ۲۳۵). اما دیگر از حرف‌های گنده نخواهد ترسید؛ چون «زبان» و «دیگری بزرگ» در سوژه سرایت کرده است و او را آهسته آهسته به مرز سوژه‌شدگی نزدیک کرده است.

در ادامه این وضعیت به‌طور آشکارتری بروز می‌یابد:

«دست بردار، می‌خواستم بگویم از همه این‌ها دست بردار. چه اهمیت دارد که کی حرف می‌زند، یکی گفت چه اهمیت دارد که کی حرف می‌زند... هیچ چیز نیست، لفاظی تا کی. بگذار فریب‌خورده باشیم، فریب‌خورده زمان و زمانه، تا وقتی... صداها ساکت شوند، تنها صداست، تنها دروغ است» (بکت، ۱۳۹۲: ۱۷).

اینجا شاهد دو «من» هستیم که به شکل درهم آمیخته حضور دارند و در قالب صدای «خود» و «دیگری» بروز یافته‌اند. درواقع، سوژه بیان به صورت ناخودآگاه در میان گفتمان آگاه ظاهر می‌شود و عامل آنچه می‌گوید نیست و در خلال این کنش گفتمانی به آن که در «دیگری بزرگ» جای گرفته بی‌می‌بریم. سوژه یکبار در جایگاه بیان قرار می‌گیرد و بار دیگر در جایگاه بیانگر. اما سوژه بیان حضورش از خلال صدایی که معطوف به «دیگری» است آشکار می‌شود. سوژه درحال کشمکش با «دیگری بزرگ» است و به فریب نظام زبانی واقف است. درواقع، صداها دروغینی که «دیگری» با ابژه صدا در نهادش رسوب کرده، همه چیز را باطل می‌شمارد و از این روی، امید دارد سکوت حادث شود. بکت در نام‌ناپذیر از سه‌گانه در تبیین دیگری از این مفهوم، چنین می‌نویسد:

«آیا در تمام حرف‌های من یک کلمه وجود دارد؟ نه، من صدایی ندارم، در این مورد صدایی ندارم. این یکی از دلایلی است که من خودم را با کرم اشتباه گرفته‌ام. اما من هم دلیلی ندارم، دلیلی ندارم، من مثل کرم هستم، بی‌صدا و دلیل، من کرم هستم، نه، اگر کرم بودم، آن را نمی‌دانستم، نمی‌گفتم، نمی‌کردم هر چیزی بگو من کرم می‌شوم. اما من چیزی نمی‌گویم، چیزی نمی‌دانم. این صداها نه مال من است و نه این افکار، بلکه صداها و افکار شیاطینی است که مرا گرفته‌اند» (بکت، ۱۹۷۶: ۳۱۹).

در این متن نیز حضور سوژه از طریق «دیگری» بروز می‌یابد؛ به‌گونه‌ای که سوژه خود را با کرمی همانند می‌سازد که نمی‌تواند صدایی داشته باشد. تعبیری که بکت در این بخش از دیگری ارائه کرده، شیطان است که به فریب نظام زبانی نیز دلالت دارد و توانسته به نوعی کشمکش سوژه با دیگری را تداعی بخشد. در ادامه هویت سوژه به‌طور دقیق‌تری تبیین می‌شود:

«چه کسی همه چیزهایی را که می‌دانم یادم داده... می‌دانم این من نیستم، اما دیگر خیلی دیر است... حالا دانش هست، ذره‌هایش سوسو می‌زند... دست به یکی کرده‌اند تا فریبم دهند» (بکت، ۱۳۹۲: ۱۷-۱۸).

اینجا «دیگری» با نقاب‌هایی از قبیل زبان، کلام، گفتار و دانش بر سوژه سرایت کرده و این سوژه که «زبان» بر او حاکم شده است، سوژه راستین نیست! من پر شده از «دیگری‌ها» است. در مالوی از سه‌گانه بکت نیز به این مفهوم چنین اشاره می‌شود: «احساس هویت من در یک بی‌نامی پیچیده بود که اغلب به سختی می‌توان به آن نفوذ کرد، همان‌طور که فکر می‌کنم همین الان دیدم. و به همین ترتیب برای همه چیزهای دیگری که حواس من را شاد می‌کند. بله، حتی در آن زمان، زمانی که همه چیز محو شده بود، امواج و ذرات، هیچ چیز جز چیزهای بی‌نام، هیچ نامی جز نام‌های بی‌چیز وجود نداشت. من این را اکنون می‌گویم، اما پس از همه چیز، اکنون در مورد آن زمان چه می‌دانم...» (بکت، ۱۹۷۶: ۳۰).

برپایه این، سوژه حس می‌کند در چنبره دیگری‌ها گرفتار شده و به تدریج هویت خود را از دست داده است. بکت این حس بی‌هویتی را به «بی‌نامی» تعبیر می‌کند.

۳-۶. گفتمان سوژه بیان و بیانگر

در این بخش، قطعیت خودآگاهی از میان رفته و سوژه دچار بحران هستی‌شناختی شده است:

«اگر می‌تواستم بروم، کجا می‌رفتم، اگر می‌توانستم باشم، که می‌بودم، اگر صدایی داشتم، چه می‌گفتم، کی این را می‌گویدی، که می‌گویدی که منم؟ به‌سادگی جواب بدهید، یکی به‌سادگی جواب بدهد. همان غریبه همیشه است، که تنها برای اوست که هستیم، در قعر نیستی‌ام، نیستی‌اش، نیستی‌مان، این هم یک جواب ساده» (بکت، ۱۳۹۲: ۲۵).

همان‌گونه که در متن دیده می‌شود، این بحران در قالب پرسش و گزاره‌های شرطی بیان شده که اگر در واقعیت تحقق بیاید، مبنایی هستی‌شناختی برای آن نمی‌توان متصور شد. به‌عبارتی می‌توان گفت سوژه «نه‌چیز» است؛ درواقع، سوژه به دنبال آن من مفقود و مازاد و پسماندی از خود است که در ساحت واقع مانده است. امری تقریباً ناممکن که در «ساحت نمادین» قابل شناسایی نیست و از این جهت مدام خط خورده است. اینجا سوژه بیان و بیانگر در تعامل گفتمانی قرار می‌گیرند. در وهله نخست سوژه بیانگر به جای سوژه می‌نشیند و به دنبال پاسخی برای وجه هستی‌شناختی است و در مرتبه‌ای دیگر صدا در مقام سوژه بیان پاسخ می‌دهد و می‌گوید: «همان غریبه همیشه‌گی»؛ همان دیگری رسوب کرده، بیگانه‌ای که مدام با او همراه است، دیگری که از طرفی «من» نیست و از طرفی هویت او را شکل داده است. درواقع اینجا با منی مواجه هستیم که دوپاره شده است؛ پاره‌ای من نمادین نشده است و پاره‌ای «دیگری بزرگ» که تشخیص سوژه در گرو اوست. سوژه در کشمکش میان حضور و غیاب رو به «دیگری بزرگ» بیان می‌کند:

«او نمی‌فهمد، من در سر او نیستم، در هیچ جای تن فرسوده‌اش نیستم، و با این حال من آنجا هستم، برای او آنجا هستم، با او، و آشفتگی‌ها همه از همین جاست... می‌خواهد آنجا باشم، شکلی داشته باشم و دنیایی، مثل او، به‌رغم او، من که همه چیز هستم، مثل او که هیچ چیز نیست» (بکت، ۱۳۹۲: ۲۵-۲۶).

سوژه خودش را کُل می‌پندارد و «ساحت نمادین» را هیچ و در نتیجه دچار این همانی عشق و نفرت شده است؛ از سویی برای هستی بخشیدن به خود ناگزیر است به «ساحت نمادین» تن بدهد و جز این امکانی نیست. سوژه از اول مغلوب شده: «برای او آنجا هستم و با او» و درواقع در این «ساحت نمادین» و با او زاده شده و این به تجربه زیسته او بدل شده است؛ چرا که شرط سوژگی منوط به همین است. از سویی دیگر به «چیز» بودگی در این نظام تن نمی‌دهد و می‌خواهد هویتی مستقل داشته باشد؛ گویی در کشمکش حضور و غیاب گرفتار شده است. سوژه بیان و بیانگر در حکم دال، مدام سوژه را خط می‌زنند طوری که او مانند ماهی لیز می‌خورد و پیکربندی‌اش محال است. در ادامه با وضعیتی مواجه می‌شویم که در نتیجه آن، دال‌ها به خاموشی می‌گرایند: «خیال می‌کند که به لکنت افتاده است، خیال می‌کند چون به لکنت افتاده دارد به خاموشی من دچار می‌شود، به خاموشی من خاموش می‌شود» (بکت، ۱۳۹۲: ۲۶).

به‌زعم لکان، ناخودآگاه، ساختاری مانند زبان دارد (لکان، ۲۰۰۵: ۱۱۲)؛ جایی که لکنت و تپق رخ می‌دهد، سوژه بیان ظهور می‌کند و سوژه در این شکاف وارد گفتمان می‌شود. لکان برعکس دکارت می‌گوید: «آنجایی که نمی‌اندیشم، هستم». در لکنت‌ها و تپق‌های زبانی، من اندیشنده وجود ندارد و از این رو تپق‌ها از ناخودآگاه به بیرون تراوش می‌کنند. اینجاست که خودآگاه به لکنت افتاده و سوژه خط‌خورده متصور شده که می‌تواند حضور پیدا کند و دال‌ها خاموش شوند. این روند تا جایی ادامه می‌یابد که سوژه معتقد می‌شود که:

«او مرا مجبور می‌کند حرف بزنم و می‌گوید این من نیستم» (بکت، ۱۳۹۲: ۲۶).

اینجا دال گزاره به‌واسطه سخنوری به‌جای سوژه می‌نشیند و در نطفه ساکتش می‌کند:

«چه کار می‌کنم، حرف می‌زنم... جز من نمی‌تواند کسی باشد. من هم باید ساکت شوم، و گوش کنم و صداهای اطرافم را بشنوم، و صداهای دنیا را» (بکت، ۱۳۹۲: ۲۷).

اینجا سوژه در کشمکش هویت‌یابی وارد گفتمان «ساحت نمادین» می‌شود. چرا که با قواعد زبانی می‌تواند به خود رسمیت ببخشد و بدین ترتیب وارد کلام می‌شود تا «من» شکل بگیرد، اما او وارد قاعده انطباق می‌شود و نمی‌تواند بین خود و دیگری مرزی قائل شود. اینجاست که سوژه خط می‌خورد و به سکون می‌رسد. کلام و صدا جای او را می‌گیرند و او با گوش سپردن به «دیگری‌ها» و آن‌ها را در خود نهادینه کردن، «سوژه» می‌شود. این فرایند سوژه‌شدگی است که از نظر او به روح‌زدگی تعبیر می‌شود:

«حالا من روح‌زده‌ام، کاش بروند، یکی یکی، آخرین‌شان هم ترکم کند، و خالی‌ام بگذارند، خالی و خاموش... از یک من حرف می‌زنند... همه این صداها از آن‌هاست، مثل جرنگ جرنگ زنجیرهایی در سرم، که جرنگ جرنگ کنان می‌گویند که من سر دارم» (بکت، ۱۳۹۲: ۳۴).

من‌های دیگر او را تسخیر کرده‌اند، حال سوژه دوباره احساس فقدان می‌کند و همانطور که براون اشاره دارد سوژه بکتی خود را در برابر فقدان غیرقابل تسکین قرار می‌دهد (براون، ۲۰۱۶: ۳۸۶)؛ آنجایی که فقدان رخ می‌دهد میل ظهور می‌کند، میل به همراه فقدان می‌آید، میل به یافتن یک «من». می‌خواهد «دیگری‌ها» که مانند اشباح به جانس چنگ می‌زنند او را ترک کنند و از این همه من متعدد رها شود. گویی او علیه «ساحت نمادین» که روحش را به اسارت گرفته به پا خاسته است؛ «من» گم شده است و دیگران در او «من» را نظم و سامان می‌دهند و از «من» سخن می‌گویند. درواقع، من دیگر خویش نیست و عاریتی شده است و «دیگری» جانسین او شده و به همین دلیل میل به سکون و سکوت دارد. او فقدان خودبودگی را حس می‌کند اما غیریت‌ها بر او مستولی شده‌اند و سوژه مدفون شده است. صدا توسط کلمات و زنجیره دال‌ها خود را نمایان می‌کند و همیشه دالی به دال دیگر در حرکت است و امکان حضور سوژه نیست. سوژه تمایل دارد پدیدار شود چون از یک «من»، صحبت در میان است اما با سکوت این حضور رخ می‌دهد؛ زیرا در بین دو دال، در سکون، در چین‌خوردگی است که متجلی می‌شود.

«برای روح من نیایش خواهند کرد، مثل روح یک مرده، مثل روح کودکی مرده، درون مادری مرده» (بکت، ۱۳۹۲: ۳۴).

در این بخش، تن‌دادگی کامل به «دیگری بزرگ» موجب مرگ سوژه می‌شود. سوژه مانند کودکی که قرار بود پا به عرصه هستی بگذارد، مرده است و زاینده او نیز مرده است. هستنده (سوژه-کودک)، به همراه هستی‌بخش می‌میرد. ارتباطش با «ساحت خیالی» و «واقع» قطع می‌شود زیرا که سکوت متجلی نمی‌شود.

۷-۳. سوژه خط‌خورده

در این بخش سوژه به استیصال و درماندگی خود اقرار می‌کند:

«چه کسی همه چیزهایی را که می‌دانم یادم داده... می‌دانم این من نیستم، اما دیگر خیلی دیر است... حالا دانش هست، ذره‌هایش سوسو می‌زنند... دست به یکی کرده‌اند تا فرییم دهند» (بکت، ۱۳۹۲: ۱۷-۱۸).

در این وضعیت، سوژه مستأصل می‌شود و به دنبال خویش است و می‌داند گرفتار زنجیرهای دانش شده است. زبان، کلام، گفتار و دانش «دیگری» در او سرایت کرده و می‌داند این من بر ساخته، من راستین نیست! بلکه من پرشده از غیریت، توطئه و توهم «دیگری بزرگ» به اسم دانش است.

«آیا می‌شود بالاخره سری بر من جوانه بزند، سری از آن خودم» (بکت، ۱۳۹۲: ۲۴).

اینجا سوژه در جستجوی این است که از میل «دیگری» رهایی یابد اما نمی‌تواند تشخیص بدهد کدام میل مال خودش است. برای همین آرزو دارد سری (میلی) از آن خود داشته باشد. درواقع، او تمنای یافتن خود را دارد. چرا که سر او سر دیگری است.

«جای گرفتن در آن تن یا تنی دیگر... نمی‌دانم، من اینجام، همین را می‌دانم و بس و اینکه این هنوز من نیستم... صداها، از هر کجا که می‌آیند بی‌جان‌اند» (بکت، ۱۳۹۲: ۲۴).

تنی که با نگاه دیگری ساخته شده تن او نیست بلکه تنی تهی شده است که به دنبال هویت راستین خویش می‌باشد. صدا طنین‌انداز شده و هجوم صداها مانع جستجو است. «تن» و «صدا» به‌مثابه ابژه بر سوژه چیره شده‌اند و سوژه در مقابل این هجمه مستأصل شده است.

سوژه، گرفتار در این کشمکش و درماندگی، برای اینکه به رسمیت شناخته شود به «دیگری-زبان» تن می‌دهد. این تن‌دادگی، موجب می‌گردد سوژه خط بخورد؛ یعنی «دیگری بزرگ» به‌منزله «دال زبان» به‌جای سوژه می‌نشیند و «دیگری» در سوژه، اختیار سخن را می‌گیرد. در شاهد مثال زیر سوژه خط‌خورده نمود بیشتری می‌یابد:

«فاصله میان این ظاهر شدن‌ها چه‌طور پر می‌شود؟ آیا نگرهبانان من قبل از آنکه مرا از نو به کار بیندازند استراحتی می‌کنند و چرتی می‌زنند... اگر حق اظهار داشتیم، می‌گفتم نه، تفریح نه» (بکت، ۱۳۹۲: ۳۴).

خط‌خوردگی سوژه در ادامه تبیین می‌شود. درواقع، سوژه به دلیل وجود دیگر پدیده‌ها، خط خورده و به زیر لغزیده شده چون از شکاف بین دال‌هاست که می‌تواند بازنمایی و به‌مثابه باشنده هویدا شود. هستی سوژه منوط به نیستی دیگری (زبان / ساحت نمادین)

است. مادامی که نظام بروکراتیک بر فضا حاکم است، سوژه همانند مرکبی است که قراولان او را به انقیاد در آورده‌اند. سوژه اجازه اظهار ندارد و تن‌هایی که بر او فایق آمده‌اند، اندیشه سوژه را به مصادره برده‌اند. حالا سوژه کاملاً وارد «ساحت نمادین» شده و میل‌ورزی می‌کند:

«چرا هیچ‌وقت هیچ چیز همین حالا نیست؟ پر از تنوع است، زندگی من پر است از تنوع، هیچ‌وقت به هیچ چیز نخواهیم رسید» (بکت، ۱۳۹۲: ۳۸).

ابژه غایی سوژه به دست نیامدنی است و می‌پندارد ابژه a حاصل نمی‌شود. هنگامی که سوژه مدام میل دارد و زندگی‌اش به دلیل وجود این امیال متنوع است، همیشه حفرة سیری‌ناپذیری را درون خود به همراه دارد. این حفرة هیچ‌گاه پُر نمی‌شود چون همیشه چیزی هست که سوژه فکر می‌کند، باید به دست بیاورد اما به دست نیامدنی است و در این حالت است که سوژه از به دست آوردن فالوس عقیم می‌ماند. چون این امیال پی‌درپی و از پس یکدیگر متولد می‌شوند و همیشه به بعد ارجاع می‌کنند. هیچ‌وقت هیچ چیز اکنون نیست و سوژه در این سازوکار فالوسی «دیگری بزرگ» محاق می‌شود. در ادامه شاهد فرایند «دیگری» برای سوژه هستیم:

«آیا همه را امتحان کردم، توی هر سوراخی سرک کشیده‌ام... می‌خواهم قبل از آنکه خبر گم شدنم را بدهم، و دست بکشم، مطمئن شوم به هر دری زده‌ام... منظورم هر جایی است که احتمال بودن من بوده... در انتظار رسیدن زمانی که بخزم بیرون... به هر حال این من نیستم، درباره خودم حرف نمی‌زنم، این را هزار بار گفته‌ام» (بکت، ۱۳۹۲: ۴۳-۴۴).

سوژه در مقام کنشگر ظاهر می‌شود، کنشگری که تمام تلاشش را برای تصاحب ابژه‌ای غایب به کار برده و حالا با اینکه از امری عبث آگاه است و می‌خواهد از فعالیت و تکاپو دست بکشد، اما باز هم در لحظه پایانی همچنان آستن خیال است، خیالی که شاید این بار بشود و دستیابی به فالوس همیشه غایب را ممکن سازد. فقدان در ناخودآگاه سوژه طرحش افکنده شده که همیشه چیزی در دست «دیگری بزرگ» هست هرچند دشوار و سخت اما می‌توان رسید. ابژه غایی سوژه در اینجا «خود سوژه» است؛ خودش به دنبال خویش می‌گردد، قسمتی از خود که در «ساحت واقع» و بیرون از «ساحت نمادین» مانده است. خود پنهان معترف است که «این من نیستم» و «درباره خودم حرف نمی‌زنم»؛ کسی که این جمله‌ها را بیان می‌کند، خود کسی نیست که دارد حرف می‌زند. همزمان هم خودش هست و هم خودش نیست. درواقع، سوژه بیانگر سخن بر زبان می‌راند. «زبان» ابژه‌ای است که دال‌ها بدان وسیله عرض اندام می‌کنند و مجال ظهور سوژه لغزان نیست، اتفاقاً هویت و حضور این سوژه مبتنی بر جریان استتار و غیاب است.

«آیا آن منم که هنوز آنجا انتظار می‌کشم، خشک و صاف نشسته روی لبه نیمکت... منم... پیشتر را دید، قرن‌های پیشتر را، که دیگر من این تن لش نیستم و باید جای دیگری را گشت، یا دست کشید، و نظر من هم همین است... جای دیگر به دنبال من گشتند» (بکت، ۱۳۹۲: ۴۶-۴۷).

اینجا نقطه افتراق سوژه ناظر و سوژه منظور کاملاً قابل مشاهده است. سوژه دو تکه شده: ۱. سوژه منظور که در هیأت ابژه‌ای تنانه نمایان شده؛ ۲. سوژه ناظر که در اینجا همان سوژه ادراک می‌باشد. سوژه در جایگاه ناظر از قالب تنانگی بیرون آمده و تماشاچی شیق دیگری خود است: «تن نشسته بر نیمکت» یا «تن لش» که این شیق، ابژه‌ای «نمادین» شده است، با این سؤال که «آیا آن منم» دچار شک شده اما بی‌درنگ اذعان می‌دارد «منم» یعنی به این پیوستگی آگاه است؛ او وضعیت جان‌فرسای خود را نظاره می‌کند و به دنبال آن من همیشه پنهان می‌گردد و فقدان و نبود شیق دیگر خویش را احساس می‌کند. به دنبال یافتن خود است و می‌خواهد خودش را در جایی بیابد که از زندگی تهی شده باشد؛ جایی که دیگر این «تن لش» کالبدی ابژگانی در «ساحت نمادین» نباشد. اما این آرمان فقط در «پیشتر» است، پیشتر از کجا؟ تقلایی برای یافتن خود در ما قبل ورود به «ساحت نمادین». در ادامه، سوژه در نوسان میان دو وضعیت خاموشی و سخن قرار می‌گیرد:

«آیا سکوتی هست یا نه، نه، در سکوت نمی‌شود دانست، هیچ‌وقت هیچ چیز نخواهم دانست» (بکت، ۱۳۹۲: ۵۲).

آیا به راستی سکوتی حقیقی امکان مقدر شدنش هست؟ که در ورای سکوت آوایی باشد، سکوتی که وصل شود به سکون ذهنی؛ خودش تأکید می‌کند «نه». حتی اگر «زبان» از گفتن باز بایستد و سوژه گوینده لب به سخن نگشاید، باز این سکوتی نیست که سوژه در طلبش باشد. می‌گوید در سکوت نمی‌شود دانست، اما چه دانشی؟ دانشی که نظام زبان، بر سوژه اعمال کرده و

حرافی‌هایی چه با ساختاری آوایی و چه با ساختار زمزمه‌های ذهنی مدام بر عرصه هستی سوژه قدم می‌گذارند. سوژه بین خموشی و سخن در تردید قرار دارد و معتقد است دانش را بایستی در ورای سکوت و در کلام و در «دیگری بزرگ» یافت. در ادامه می‌گوید:

«اما حداقلش بیرون رفتن از اینجا که هست، نیست؟ نمی‌دانم» (بکت، ۱۳۹۲: ۵۲).

سکوتی که میانجی بیرون رفتن سوژه می‌شود اما بیرون از کجا؟ آیا برون از همان «ساحت‌نمادین» نیست؟ سوژه تمایل دارد از اغوای «ساحت‌نمادین» خارج شود. ظاهراً سوژه خموش، مقابل سوژه بیانگر عصیان می‌کند، اما تقلایی است بس عقیم و عبث. اینجاست که اخلاق «امر واقع» در برابر نمادین‌سازی و قلمرو هر آن چیزی که متعلق به دال است، مقاومت می‌کند. از سوی دیگر، «امر واقع» امکان‌ناپذیر است؛ زیرا تصور آن غیرممکن است و در نتیجه اخلاق «امر واقع» در بین خصیصه ناممکنی و مقاومت در برابر نمادین‌سازی در سیلان است. «دیگری بزرگ» می‌تواند ابژه‌هایی فراهم کند که سوژه برای ارضا شدن نیاز دارد، اما نمی‌تواند عشق مطلق و بی‌قیدوشرطی را که سوژه برای ارضا شدن نیاز دارد، فراهم سازد. لذا بخشی که همواره در انسان ارضا نمی‌شود و باقی می‌ماند همان میل است. سخن و زبانی که توسط «من» حرف می‌زند چنان پنجه در افکنده که سوژه محبوس و در بند است؛ بدان‌سان که می‌گوید:

«گفته من نخواهد بود، اینجا من فقط عروسک استاد تکلم بطنی‌ام، چیزی حس نمی‌کنم، چیزی نمی‌گویم، او مرا در بازوانش می‌گیرد و با نخ لب‌هایم را تکان می‌دهد، با قلاب ماهی‌گیری، نه به لب نیاز نیست» (بکت، ۱۳۹۲: ۵۳).

«من» در نقش واسطه عمل می‌کند. سخن توسط ابژه (لب‌ها) بیرون می‌جهد ولی آنقدر رسوب کرده که حتی اگر به‌وسیله لب‌ها به صورت آوا هم نباشد در تمام جانش نقش بسته، همانطور که می‌گوید: «به لب نیاز نیست». پس آنچه سوژه را درون خود به بند کشیده، فقط گفتار آوایی نیست، بلکه تمامی این نظام در ژرفای سوژه نشست کرده و در مقابل او چنان قد علم کرده است که راه فراری نیست؛ آنچنان که سوژه مستهلک می‌شود و از حالت سوژگانی به ابژه‌ای مبدل می‌گردد که فقط ایفاگر نقش عروسکی است که سخنان بر لب‌هایش بخیه خورده.

«به خاطر اوست که اینجا هستیم... بی‌آنکه... بپذیرم که این صدای من است... باید تا دم مرگ خودم را به شکل او در بیاورم، به خاطر او... زندگی نکنم، در این مقبره‌واره‌ای که می‌گویند مال اوست» (بکت، ۱۳۹۲: ۵۳).

سوژه‌شدگی مشروط به افتادن در ورطه «ساحت‌نمادین-زبان» است. او نیز اذعان دارد که «این صدای من نیست باید تا دم مرگ خودم را به شکل او در بیاورم». پس سوژه دچار دگردیسی می‌شود و بایستی به «دیگری بزرگ-زبان» تن بدهد و در انقیاد «زبان» باشد، چراکه بودنش منوط به این نظم ابژگانی است: «مقبره‌واره‌ای که می‌گویند مال اوست». در واقع، اینجا «زبان» مانند کالبدی است که برایش حکم «مقبره» دارد که باید تا دم مرگ به «شکل او» باشد و در این «ساحت‌نمادین» سوژه مستور چون نگارگری قهار مدام پرتره‌های خود را حافظ باشد. در ادامه، سوژه تسلیم «دیگری-زبان» می‌شود:

«تل کلمات مرا مدفون کن... بگذار دیگر حرفی از هیچ موجودی نباشد» (بکت، ۱۳۹۲: ۵۸).

بدیو در این باره می‌گوید: سخن گفتن یک الزام است که از آن گریزی نیست، به محض اینکه کلمه به‌جای چیزی می‌نشیند آن چیز به نیستی می‌گریزد و اشاره می‌کند که بکت نیز مانند هراکلیتوس از این اصل پیروی می‌کند که هستی چیزی جز نیست شدن خویش نیست (بدیو، ۱۳۹۵: ۱۰۴). بنابراین وقتی تلاش‌ها برای تجلی سوژه بی‌حاصل می‌ماند، او تسلیم «دیگری-زبان» می‌شود؛ خود سوژه میل به مفقود شدن و خط‌خوردگی دارد که موجودیتش در زیر انبار واژه‌ها و دال‌ها دفن شود.

«این ابله کیست... که نمی‌تواند متوقف شود، که خود را با من اشتباه می‌گیرد و من خود را با او اشتباه می‌گیرم... صدایی حرف می‌زند که نمی‌تواند صدای کسی باشد مگر من، چون که کسی نیست مگر من» (بکت، ۱۳۹۲: ۷۰-۷۲).

از «زبان» گریزی نیست و تلاش برای رهایی بی‌نتیجه می‌ماند. در نتیجه صدا با «من» در آستانه این‌همانی قرار می‌گیرد و در این مرحله فرقی بین خود و صدا نمی‌بیند و تفاوتی بین تکرار من‌ها قائل نیست، صدا اوست و او صدا؛ اما این امر دوامی ندارد و دوباره متوجه غیبگی و بیگانگی صدا می‌شود:

«این کیست که در من حرف می‌زند» (بکت، ۱۳۹۲: ۷۶).

اینجاست که دوباره بحران هویت نمود می‌یابد. موريس بلانشو در بررسی نام‌ناپذیر از سه‌گانه بکت، در خصوص هویت راوی و بی‌ثباتی شخصیت‌های طرح شده در این اثر پرسش‌های هستی‌شناختی طرح می‌کند: «چه کسی در رمان‌های ساموئل بکت صحبت می‌کند، این «من» خستگی‌ناپذیر کیست که مدام همان چیزی را تکرار می‌کند که به نظر می‌رسد همیشه یکسان است؟ او می‌خواهد چه بگوید؟ نویسنده به دنبال چیست - چه کسی باید جایی در کتاب باشد؟ ما به دنبال چه هستیم - چه کسی آن‌ها را خوانده است؟ یا اینکه او فقط در دایره می‌چرخد، به‌طور مبهم می‌چرخد، با شتاب صدایی سرگردان همراه می‌شود، فاقد حس مرکزی است، سخنی بدون آغاز یا پایان مناسب، در عین حال حریصانه، دقیق، زبانی که هرگز متوقف نمی‌شود، تولید می‌کند. توقف آن را غیرقابل تحمل می‌داند، زیرا آنگاه لحظه کشف وحشتناک فرا می‌رسد: وقتی صحبت متوقف می‌شود، هنوز صحبت وجود دارد. وقتی «زبان» مکث می‌کند، استقامت می‌کند. هیچ سکوتی وجود ندارد، زیرا در درون آن صدا سکوت برای همیشه صحبت می‌کند» (گراور و فدرمن، ۱۹۹۹: ۱۲۸). این پرسش‌ها، به نوعی در این اثر بکت نیز تداعی می‌شود و در قالب «این کیست»، برجسته و تبیین می‌شود. در ادامه، دو مرتبه شکافی بین سوژه سخنگو و سوژه مستتر (= سوژه‌ای که مجال ظهور ندارد) ایجاد می‌شود، اما این شکاف گویی دارد کم‌کم با صدا پُر می‌شود، سوژه خط می‌خورد و به زیر می‌سُرد و همه فضايش را دیگری اشغال کرده و همه‌جا سخن می‌شود و صدا:

«همه‌جا پر از صدا است» (بکت، ۱۳۹۲: ۷۶).

کشمکش سوژه بین تن‌دادگی به «ساحت نمادین» و اجتناب از آن، تا سطرهای پایانی کتاب ادامه دارد؛ میل به حضور دارد ولی او را یارای مقابله با «دیگری بزرگ» نیست. سوژه بیانگر در مقام صدا تمام هستی سوژه پنهان را به استثمار گرفته و مجال برای رونمایی از آن نیست. اگر «ساحت نمادین» درهم شکسته شود، «دیگری‌ای» وجود نخواهد داشت و اگر سوژه خط‌خورده، حضور پیدا کند، صدای درونی که نقش سامان‌دهی را داشت و بازیگر سناریوی «ساحت نمادین» بود باید صحنه را ترک بگوید.

«صدایی هست بدون دهان، و جایی نوعی از شنوایی و چیزی ناگزیر از شنیدن» (بکت، ۱۳۹۲: ۷۹).

اینجا تعامل تنگانگی صورت می‌گیرد و در نهایت سوژه در مقابل «دیگری» بنده می‌شود و این «دیگری» است که در ابژه صدا متجلی می‌شود و تمام زندگی سوژه را فرامی‌گیرد. در نهایت، فاتح میدان صدا است:

«صدا می‌گوید، صدا نجوا می‌کند» (بکت، ۱۳۹۲: ۸۴).

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر با رویکرد لکانی به متن‌هایی برای هیچ پرداختیم. سعی کردیم نقش و نفوذ «دیگری بزرگ» به‌مثابه «زبان» را در گسست‌گفتمان سوژه مبتنی بر متن‌هایی برای هیچ تبیین کنیم. مراحل سیر سوژه منوط بر این امر است که به اعوجاج نظم نمادین تن بدهد؛ اما سوژه مورد نظر بکت، مادامی که در این مسیر سوژگانی پا می‌گذارد شکافته می‌شود؛ یک طرف سوژه که هویت و تشخیص خود را به‌صورت مستقل می‌خواهد و طرف دیگر ناخودآگاه که یکی از تجلیاتش در «دیگری بزرگ-زبان» است و سوژه بکتی برای شناخته شدن باید بنده «دیگری بزرگ-زبان» شود و به او تن بدهد. نظم نمادین، ناخودآگاه را در کلمات و زبان مفصل‌بندی می‌کند؛ سوژه بکتی در تقالای شکستن من‌های متکثر می‌خواهد ارباب سخن خویش شود اما «دیگری بزرگ» که «زبان» از سوی او می‌آید سوژه را تحت انقیاد درآورده و به او مجال حضور نمی‌دهد و مدام دال‌ها جای او را اشغال می‌کنند. در این حالت، با سوژه خط‌خورده مواجه‌ایم که مغلوب سخن و «زبان» شده است. اینجا «دیگری» در جایگاه ابژه صدا سوژه را محصور می‌کند و سوژه بودن منوط بر غیاب است. در نهایت نیز «دیگری بزرگ» در یک فرایند زبانی اختیار سوژه را از او می‌گیرد و دیگری‌ای که در قالب ابژه صدا بروز یافته، تمام زندگی سوژه مرجع را در تصاحب خود قرار می‌دهد. اگرچه سوژه لکانی خط‌خورده است و سوژه بیان و بیانگر در حکم سخن آگاه و ناآگاه به او اجازه ظهور نمی‌دهند؛ اما در متن‌هایی برای هیچ، سوژه بکتی این امر را اثبات کرد که مرز بین صدا و خود سوژه درهم می‌شکند. همچنین سوژه هم در «دال بیان» بر زبان مسلط نیست و هم در «دال گزاره» اختیار سخن خود را ندارد، اما در عین حال، رهایی از «زبان» نیز امکان‌پذیر نیست و در نهایت هرآنچه هست صدا است و سوژه فقط حامل «زبان» است.

منابع

- برتنس، یوهانس ویلم. (۱۳۹۴). *مبانی نظریه ادبی*. ترجمه محمدرضا ابوالقاسمی. تهران: نشر ماهی.
- بکت، ساموئل. (۱۳۹۲). *متن‌هایی برای هیچ*. ترجمه علیرضا طاهری عراقی. تهران: نشر نی.

- پاینده، حسین. (۱۳۸۸). نقد شعر زمستان از منظر نظریه روانکاوی لکان. *متن‌پژوهی ادبی*. ۱۳(۴۲): ۲۷-۴۶
- جانستون، ایدرین. (۱۳۹۶). *دانشنامه فلسفه استنفورد ژاک لکان*. ترجمه هیمن برین. تهران: نشر ققنوس.
- چاوشیان، شهره؛ سخنور، جلال. (۱۳۹۷). از پرهیز تا رویارویی با خیره‌نگری و امر واقع: خوانشی لکانی از فیلم بکت. *نقد زبان و ادبیات خارجی*. ۲۰(۱۵): ۶۵-۸۴
- سوسور، فردینان دوسوسور. (۱۳۷۸). *دوره زبان‌شناسی عمومی*. ترجمه کوروش صفوی. تهران: هرمس.
- شرمن، دیوید. (۱۳۹۷). *خودآگاهی هگلی و پسا ساختارگرایان فرانسوی*. ترجمه محمدمهدی اردبیلی؛ پیام ذوقی. تهران: نشر نی.
- فینک، بروس. (۱۳۹۷). *سوژه لکانی*. ترجمه محمدعلی جعفری. تهران: ققنوس.
- کالویانوف، رادوستین. (۱۳۹۸). *هگل، کوژو، لکان دگردیسی‌های دیالکتیک به همراه پنج‌نامه منتشر نشده لکان به کوژو*. ترجمه احسان کریمخانی. تهران: نشر علمی و فرهنگی.
- کریمی، بیان؛ شهرآیینی سیدمصطفی. (۱۳۹۹). گسست معرفت‌شناختی و اساسی سوژکتیویسم در فلسفه نیچه. *غرب‌شناسی بنیادی*. ۱۱(۲۱): ۱۹۳-۲۰۹. <https://doi.org/10.30465/os.2020.5529>
- کریمی، بیان؛ اصغری، محمد. (۱۴۰۰). جایگاه دیگری در ساخت‌گشایی سوژکتیویته و اخلاق: لکان و لویناس. *تأملات فلسفی*. ۱۱(۲۶): ۱۳۱-۱۶۲. <https://doi.org/10.30470/phm.2021.141729.1917>
- کریمی، بیان؛ بیننده، مسعود. (۱۴۰۰). *خوانش هگلی - لکانی ژیزک از سوژه، پژوهش‌های فلسفی*. ۱۵(۳۵): ۲۴۸-۲۶۷. <https://doi.org/10.22034/jpiut.2020.42015.2675>
- کنعانی، ابراهیم. (۱۳۹۸). دیگری و نقش آن در گفتمان مولانا. *زبان‌پژوهی دانشگاه الزهراء*. ۱۱(۳۲): ۲۵۳-۲۷۹. <https://doi.org/10.22051/jlr.2018.18103.1457>
- موللی، کرامت. (۱۳۸۳). *مبانی روانکاوی فروید- لکان*. تهران: نشر نی.
- نژادمحمد، وحید. (۱۳۹۷). تأملی بر سوژه ژاک لکان در بستر زبان دگردیسی و یا تکامل زبان؟، *پژوهش‌های زبان و ترجمه فرانسه*. ۱۱(۱): ۱۰۵-۱۳۱. <https://doi.org/10.22067/rllf.v2i2.53163>
- هومر، شون. (۱۳۹۴). *ژاک لکان*. ترجمه محمدعلی جعفری و سیدمحمد ابراهیم طاهایی. تهران: ققنوس.

References

- Badiou, A. (2017). *On Beckett*. Translated by Ahmad Hosseini, Mashhad: Butimar.
- Beckett, S. (1976). *The Beckett Trilogy: Molloy, Malone Dies, the Unnamable*. London: Picador, Pan Books Ltd.
- Beckett, S. (2013). *Texts for Nothing*. Translated by Ali Reza Taheri Araghi. Tehran: Ney. (In Persian)
- Bertens, y. B. (2015), *Fundamentals of Literary Theory*, Translated by Abolghasemi, M. R. Tehran: Mahi Publishing. (In Persian)
- Boulter, J. (2004). Does Mourning Require a Subject? Samuel Beckett's Texts for Nothing. *MFS Modern Fiction Studies*. Johns Hopkins University Press. 50 (2), 332- 350.
- Brown, L. (2016). *Beckett, Lacan and the Voice*. Lbidem Press.
- Cavallaro, D. (2001). *Critical and Cultural Theory*. London: The Athlone Press.
- Chavoshian, Sh.; Sokhanvar. J. (2018). From Avoidance to Facing Stubbornness and the Real: A Lacanian Reading of "Film" by Samuel Beckett, *Critical Language and Literary Studies*, 15 (20), 65- 84. (In Persian)
- Descartes, R. (1968). *Discourse on Methods and Meditations*. Trans. F. E. Sutcliff. London: Penguin Books.
- Eagleton, T. (1997). *Literary Theory: An Introduction*. 2nd ed. Oxford: Blackwell Publishing.
- Fink, b. (2018). *Lacanian subject*. Translated by M. A. Jafari, Tehran: Qoqnoos Publishing. (In Persian)
- Graver, L.; R. Federman (eds). (1999). *Samuel Beckett: The Critical Heritage*. London: Routledge
- Homer, Sh. (2015). *Jacques Lacan*, Translated by M. A. Jafari; S. M. E. Tahai, Tehran: Qoqnoos Publishing. (In Persian)
- Johnston, A. (2017). *Stanford Encyclopedia of Philosophy Jacques Lacan*, Translated by H. Brin, Tehran: Qoqnoos Publishing. (In Persian)

- Kalvianov, R. (2019). *Hegel, Kojo, Lacan Dialectical Transformations with Five Unpublished Letters from Lacan to Kojo*, Translated by E. Karimkhani, Tehran: Elmi and Farhangi. (In Persian)
- Kanani, E. (2019). The Other and its Role in Rumi's Discourse, *Scientific Journal of Language Research*, 11 (32): 253-279. <https://doi.org/10.22051/jlr.2018.18103.1457> (In Persian)
- Karimi, B.; Binandeh, M. (2021). Žižek's Hegelian-Lacanian Reading of the Subject, *Philosophical Meditations* (PHM). 15 (35): 248- 267. <https://doi.org/10.22034/jpiut.2020.42015.2675> (In Persian)
- Karimi, B.; Shahraini, M. (2020). Epistemological Gap and Deconstruction of Subjectivism in Nietzsche's philosophy. *Occidental Studies*, 11(21): 193- 209. <https://doi.org/10.30465/os.2020.5529> (In Persian)
- Karimi, Bayan; Asghari, Muhammad. (2021). The Place of the Other in the Deconstruction of Subjectivity and Ethics: Lacan and Levinas. *Philosophical Meditations* (PHM). 11(26): 131- 162. <https://doi.org/10.30470/phm.2021.141729.1917> (In Persian)
- Lacan, J. (1964). *The Seminar of Jacques Lacan: The four Fundamental Concepts of Psychoanalysis Book XI* (trans. Alan Sheridan). London: Hogarth press.
- Lacan, J. (1977). *The Four Fundamentals Concepts of Psychoanalysis*, edited by J. A. Miller, translated by A. Sheridan), London: Hogarth Press.
- Lacan, J. (2005) *Écrits: A Selection*. Translated by Bruce Fink. Landon and New York.
- Lacan, J. (2006) *Écrits: A Selection*. Edited and Translated by A. Sheridan; W. W. Norton, New York.
- Lacan. Jacques, (2000). *Seminar of Jacques Lacan. Book III. The Psychose*, Trans. Russell Grigg. London: Routledge.
- Langlois, C. (2015). The terror of Literature in Beckett's Texts for Nothing. *Twentieth- Century Literature. Duke University Press*. 61 (1): 92-117.
- Molly, K. (2004). *Fundamentals of Freud-Lacan Psychoanalysis*. Tehran: Ney Publishing. (In Persian)
- NejadMohammad, V. (2019). A study from the concept of "Subject" in the thought of Jacques Lacan through the Language: the metamorphosis of language or its evolution? *French Language and Translation Research*, 1 (1): 93- 119. <https://doi.org/10.22067/rllf.v2i2.53163> (In Persian)
- Payandeh, H. (2010). Poetry "Winter" from the perspective of Lacan's Psychoanalytic Theory, *Literary Text Research*, 13(42): 27- 46. (In Persian)
- Saussure, F. (1983). *Course in General Linguistics*, Translated by Roy Harris, London: Duckworth.
- Sherman, d. (2018). *Hegelian Self-consciousness and French Poststructuralists*, Translated by Mohammad Mahdi Ardabili; Payam Zoghi, Tehran: Ney Publishing. (In Persian)
- Žižek, S. (2019). Beckett with Lacan, Retrieved July 19, 2019. https://nosubject.com/Articles/Slavoj_Zizek/beckett-with-lacan.html.